

ISTANBULSKÁ ÚMLUVA – VÝZVA, HROZBA?

Jiří Oberfalzer: Dámy a pánové, vzácní hosté, dovoluji vám, abych vás přivítal na půdě Senátu, k tématu, které jste našli v pozvánce. Já bych si dovoluji úvodem jednu technickou poznámku, že jsem se v pozvánce dopustil formální chyby. Tato akce není pořádána ve spolupráci s podvýborem pro rodinu, ale ve spolupráci s předsedkyní tohoto podvýboru, která zde sedí vedle mě. V průběhu ji samozřejmě představím. Ještě možná jednu technickou poznámku. Pokud jste obdrželi program, kolem třetí hodiny bude krátká přestávka. Budeme vás žádat, abyste se, pokud možno, omezili na co nejkratší dobu, protože máme program napěchovaný. Zítra bude probíhat v těchto prostorách plénum Senátu. Vyžaduje řadu technických příprav. Ještě jedna poznámka. Z tohoto zasedání budeme pořizovat přepis čili stenozáznam veškerého proneseného slova. Kdo by případně měl o něj zájem, tak se obraťte, prosím, na adresu mého sekretariátu, odkud jste obdrželi pozvánku, a my vám ho zašleme. Obvykle to trvá tak dva týdny, než se pořídí. Nyní tedy již k našemu tématu. Zralý věk má svá četná úskalí, ale jednu nepopiratelnou výhodu, možná i nevýhodu, člověk už leccos zažil a leccos si pamatuje. Jednu obchodně prodejní figuru, která počítá s oslabením okamžité obezřetnosti ze strany kupujících, zná patrně většina z nás. U dveří vám zazvoní podomní prodejce a přívalem slov vám vysvětluje, že máte strašně nevýhodnou smlouvu na energie, mobil, internet či na co jiného, že pokud ji okamžitě nezměníte, strašně si uškodíte. Všechno se musí odehrát hned. Kouzlo okamžiku by pominulo a my bychom mohli nakonec zjistit, co za čertovo kopýtko se v navržené smlouvě skrývá. Většinou k tomu musíte nastudovat malinká písmenka někde v závěru smlouvy. Když se seznámíte s konsekvencemi celé transakce, tak teprve pochopíte její skutečný cíl. Z popsaného hlediska je předmět našeho dnešního zkoumání, totiž Istanbulská úmluva, podezřelá až na půdu. Je to mezinárodní smlouva se závazky pro přistoupení státy. Logicky se tedy má ratifikovat dobrovolně. Současně jsme ze všech stran ujišťováni, že když ji nepodepíšeme, zboří se svět. Podobné je to s hlavním avizovaným předmětem smlouvy, totiž domácím násilím. Naše standardy jsou vysoce nastaveny a ze strany státních orgánů se dozvídáme, že není třeba žádných dalších změn vnitrostátních předpisů v České republice, protože tyto jsou s úmluvou plně v souladu. Jinými slovy, pokud už náležitosti úmluvy věcně plníme, proč ten tlak na de facto už pouze formální přistoupení. Nebo ji neplníme? Ale vždyť jsme ujišťováni, že se ratifikací pro nás nic nezmění, že jenom malujeme čerta na zeď, když vznášíme argumenty. Domácí násilí je zlo, na tom se Česká republika shodne se signatáři Istanbulské úmluvy, v tom žádný problém není. Je tedy nabíledni zásadní otázka. Jak dalece je Istanbulská úmluva o domácím násilí, tedy přesněji řečeno, jenom o domácím násilí? Dovolil jsem si do Senátu seztvat chytré a vzdělané osobnosti z různých oborů, aby nám pomohly přechýst úmluvu pozorně a zasadily ji do kontextů a souvislostí, které mohou později hrát významnou roli. Já se jako politik na závěr svého krátkého

vystoupení vyjádřím pouze ke dvěma okolnostem. Ano, jsme poslední ze šestice států Evropské unie, které úmluvu neratifikovaly. Je skutečně ale jenom shoda okolností, že Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Bulharsko, Litva a Lotyšsko, a můžeme počítat i Polsko, které se snaží z úmluvy vyvázat, jsou postkomunistickými zeměmi, které si prošly podobnou zkušeností s totalitním systémem? Jako senátor slibuji věrnost Ústavě České republiky, která se ve svém úvodním článku hlásí k demokratickému právnímu státu, ve svém druhém článku přímo uvádí, že zdrojem veškeré moci ve státě je lid. Z této pozice jsem hájil, hájím a budu hájit národní stát, jakožto nejvyšší článek, v němž ještě existuje přímá vazba mezi lidem a jeho zastupitelskými orgány a kontrola výkonu státní a zákonné moci ze strany lidu. V souladu s úmluvou si tedy na národní úrovni zabezpečme prevenci a potírání násilí na ženách. Budeme-li to dělat málo nebo špatně, pak to napravme. Ale předávání dozoru nadnárodním orgánům, v tomto případě 15hlavé expertní skupině, není jen rozměňováním moci demokratického právního státu, ale především dalším oslavováním moci jeho lidu. Proto se proti této úmluvě chci rázně vymezit. Děkuji vám za pozornost, že jste se dostavili, abyste se mohli s tématem seznámit do podrobností, jak to mám v úmyslu i já. Ještě jednou děkuji za vaši návštěvu. Dovolte mi, abych předal slovo paní doktorce Jitce Chalánkové, senátorce, která byla v letech 2004 až 2014 zastupitelskou Olomouckého kraje, v letech 2010 až 2017 poslankyní Poslanecké sněmovně, od roku 2018 je nezávislou senátorkou za obvod Prostějov. Od konce minulého roku je předsedkyní nově založeného podvýboru pro rodiny, který je zřizován Výborem pro sociální politiku Senátu. Paní senátorko, prosím, ujměte se slova.

Jitka Chalánková: Vážený pane místopředsedo...

Jiří Oberfalzer: Možná, Jitko, poprosím, jestli bys mohla...

Jitka Chalánková: Tam?

Jiří Oberfalzer: Abyste nás lépe viděli, tak... Ostatní řečníci vystoupí z řečnického místa.

Jitka Chalánková: Vážený pane místopředsedo, tak konečně se podařilo... Vzácné dámy a vzácní pánové, vážení a milí hosté, vítám vás v Praze na tomto našem společném uspořádání konference, kterou pořádá pan místopředseda Senátu Jiří Oberfalzer ve spolupráci se mnou, nicméně chtěla bych k tomu dodat, že podvýbor pro rodinu svým hlasováním tuto spolupráci této konference také odsouhlasil. Je to pro nás velká čest a jsem velice ráda, že jsme se tady dnes sešli. To, co jsem si teď vzala s sebou, jak jsem přecházela z toho

jednoho místa na druhé místo, jsou ručně psané poznámky, protože kupodivu média se nějak zaměřila na mě a na mou osobu, když konají různé pořady pro a proti. Pro a proti, to bývají přímo pořady, třeba v rozhlase. Kdysi mě zařadili do té skupiny, která tedy bude říkat to proti Istanbulské úmluvě. Tak jsem začala Istanbulskou úmluvu velmi pečlivě studovat, a to nejen vlastní text, ale především důvodovou zprávu. Vystala zde celá řada otázek. Pokud nám někdo říká, že Istanbulská úmluva nevyžaduje žádné změny českého práva, ty, co byly potřebné, již byly dávno přijaty, právě tyto požadavky už beze zbytku splňuje, pak se ptáme, proč ji tedy musíme a proč je takový velký tlak na její přijetí, proč ji musíme přijímat. Pokud Česká republika tuto úmluvu neratifikuje, tak si vyslouží údajně kritiku za nedodržování lidských práv, zejména pak práv žen. Ona se ta úmluva skutečně jmenuje, já si otočím ty papíry, Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. Proti tomu určitě nikdo nic nemá. Nicméně ty otázky se objevují a objevují se tak zajímavě, že se objevují v různých paragrafech a v různých částech té důvodové zprávy. Když my se tedy ptáme, proč se tam objevuje pojem gender, to je ten odstavec 3 písm. c), co to vlastně je, je-li skutečně definován, proč se musí dostat do našeho právního řádu. Proč má vzniknout nadnárodní skupina GREVIO, expertní orgán Rady Evropy, který bude vytvářet snad až paralelní právní systém? Je to pravda? Nebo to pravda není? Proto zde máme celou řadu postojů. Věřím, že budou i z obou stran pohledů na to. Budeme se ptát: Proč musí tady taková nadnárodní expertní organizace vzniknout? Mohou vzniknout antidiskriminační žaloby? Při tom, že se nám tam objeví některé formulace, které by k tomuto mohly vést... Je tam skutečně zákaz smíru, nebo není? Co je otázka azylu? Těch otázek je skutečně více než dost. Já si velice vážím toho, že právě dnes máme tady takový panel, kde se můžeme vystupujících ptát, možná na konci si ten obrázek skutečně uděláme. Děkuji vám, že jste přijeli.

Jiří Oberfalzer: Děkuji paní senátorce. Poprosím prvního odborníka řečníka, je jím pan doktor Štěpán Černý, který je od dubna roku 2022 vrchním ředitelem Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády, kde působí již od roku 2014. Nejprve byl vedoucím Oddělení koordinace sektorových politik COREPER I, v roce 2018 se pak stal ředitelem Odboru koordinace evropských politik, který koordinuje politiku ve vztahu k Evropské unii. Mezi jeho hlavní profesní zájmy patří otázka rovnováhy kompetencí a problém demokratického deficitu v Evropské unii. Pane doktore, prosím.

Štěpán Černý: Děkuji za slovo... (hovoří mimo mikrofon) Pardon, už je to lepší, omlouvám se za technické nedostatky. Mým úkolem je jako jeden ze tří řečníků přednést krátce ten evropský kontext tohoto návrhu. Samozřejmě zde již zaznělo, že se jedná o úmluvu Rady Evropy, možná na úvod tedy jistě vyjasnění. Evropská unie a Rada Evropy nemají spolu v zásadě nic společného, byť mají tedy

podobné logo, velmi podobné logo, ta vlajka s těmi hvězdičkami, vedle toho samozřejmě Rada Evropy je výrazně starší než Evropská unie, vznikla již na konci 40. let. Česká republika například se stala členem Rady Evropy o zhruba 12 let dříve, ještě jako Československo, než se stala vůbec členkou Evropské unie. Takže to je důležitý kontext, abychom rozuměli tomu, odkud vlastně pramení ty jednotlivé právní otázky, které zde budou dnes nadnášeny. Rada Evropy má jeden důležitý cíl, hájit lidská práva a demokracii v širším slova smyslu. Vedle toho má Evropská unie samozřejmě cílů celou řadu. Některé z těch jsou přirozeně kompatibilní. Evropská unie je tedy v českém právním řádu založena na článku 10, konkrétně tedy 10a, kde jsme jako Česká republika přidali, resp. posunuli na evropskou úroveň některé své svrchované pravomoci. Vedle toho členem Rady Evropy jsme se stali tedy na základě ratifikace ještě jako ČSFR v roce 1992 té hlavní úmluvy Rady Evropy, čili Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ze které potom pramení celá řada jaksí právních otázek, které potom třeba často vyvrcholují až u takzvaného štrasburského Evropského soudu pro lidská práva. Evropská unie není členem Rady Evropy, to je důležité, Rady Evropy se mohou účastnit pouze státy. Ovšem Evropská unie je subjekt mezinárodního práva, tedy může vstupovat do mezinárodně právních smluv. Konkrétně zde se budeme bavit o této Istanbulske úmluvě takzvané, ale vedle toho zmíním, že Evropská unie je taktéž signatářem, resp. členem té Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vedle toho i řady úmluv na úrovni Rady Evropy, na úrovni Mezinárodní organizace práce, taktéž OSN, Evropská unie se prostě účastní celé řady dalších mezinárodních aktivit, jako subjekt. Jak probíhá přístup Evropské unie k nějaké mezinárodní úmluvě? Velmi podobně jako v České republice. Začíná to podpisem a pak musí proběhnout ratifikace. V České republice tedy podepisuje typicky nějaký člen vlády, nebo například místně příslušný velvyslanec, kdežto v nějaké, dejme tomu, vzdálenější zemi nebo třeba když to je úmluva na půdě Rady Evropy, tak podepisuje náš velvyslanec u Rady Evropy. V Evropské unii samozřejmě podepisuje věcně příslušný člen Evropské komise. Ta ratifikace je u nás v zásadě velmi jaksí zaužívaná, v obou komorách parlamentu se musí smlouva ratifikovat, aby bylo možné ji považovat za tu smlouvu, která má v aplikačním právu přednost před národními zákony. V Evropské unii je to velmi komplexní cvičení, jelikož Evropská unie není stát a nemá jaksí obecnou suverenitu, tu, kterou mají ty státy jako subjekty mezinárodního práva, ze kterých to mezinárodní právo vzniká, tak nemůže vlastně Evropská unie sama o sobě říct: Přistoupím k nějaké mezinárodní smlouvě. Na základě toho tedy všechna ustanovení této mezinárodní smlouvy, zde používám úmluvu jako smlouvu, ale vnímejme to, prosím, hlavně v kontextu toho Istanbulu, nemůže potom si sama říct, že všechna ta ustanovení bude aplikovat ve svém právním řádu. Členské státy Evropské unie svěřily Evropské unii pouze některé pravomoci, ať to možná tak někdy nevypadá, tak řada oblastí, které členské státy velmi trápí, tak na úrovni Evropské unie upravena v zásadě vůbec není. Stejně tak ta Evropská unie vykonává pravomoci své pouze jenom tam, kde byly jí členskými státy svěřeny. Aby mohla nějaká mezinárodní

úmluva tedy v Evropské unii a v jejích členských státech, to tedy zdůrazňuji, platit, je nutno, jednak aby proběhla ratifikace, v Evropské unii máme ten legislativní proces rada a parlament, Evropský parlament samozřejmě zdůrazním, rada složená z členských států, ale vedle toho taktéž musí být vůbec Evropská unie zmocněna mít takovou kompetenci, kterou si chce z té své dodané úmluvy nebo smlouvy pro sebe osobovat. Konkrétně v Istanbulske úmluvě zmíním to, že v roce 2011 byla podepsána Výborem ministrů Rady Evropy, to zde... Rok 2011 bude samozřejmě, řeklo by se... Tehdy to skončilo, nějaký vyjednávací proces, takže to není materiál, který by byl úplně nový. Až v roce 2016, kdy se deklaroval již na úrovni Evropské unie, tehdy 28 členských států, spolu s Velkou Británií, celkem, řeklo by se, většinový, velmi většinový, 27 států z 28, v roce 2016 tu Istanbulskou úmluvu podepsalo, zdůrazním podepsalo, tak bylo již v roce 2016 přistoupeno i ze strany Evropské komise k návrhu na to, aby byla i Evropská komise účastna této úmluvy. Čili potom by některé ty aspekty, které ta úmluva upravuje, o nichž zde bude hovořeno, byly platné i v Evropské unii a v jejích členských státech. Ale samozřejmě zdůrazním to, Česká republika podepsala Istanbulskou úmluvu 2. 5. 2016, jako tehdy předposlední stát Evropské unie, po nás bylo až Lotyšsko. Zdůrazním tedy opět podpis, nikoli ratifikace. I v tomto kontextu Evropská unie samozřejmě by neuplatňovala všechna ustanovení té Istanbulske úmluvy na sebe a své členské státy, ale pouze ta, kde opět ty kompetence byly svěřeny. Konkrétně tedy jsou to tři oblasti, kde bylo nalezeno, že se potýkají nějakým způsobem tedy kompetence Evropské unie s tím, o čem hovoří Istanbulska úmluva. Justiční spolupráce v trestních věcech. Co si pod tím představit? Zejména předávání důkazů přeshraniční, prosím pěkně, to je dost důležité zdůraznit, tedy předávání důkazů napříč Evropskou unií s nějakým přeshraničním aspektem. Vedle toho otázky azylu, to je taktéž důležité. To je to, jakým způsobem je rozhodováno o přidělení azylu, je v Evropské unii do jisté míry upraveno, byť samozřejmě existuje nějaká národní diskrece. A třetí otázka, ta je možná nejméně zajímavá, ale samozřejmě taktéž důležitá, vnitřní organizace práce v institucích Evropské unie, čili to, jak lidé, kteří jsou zaměstnaní v evropských institucích, se v té práci mají... Mají jaksí pracovat. Někaký, dejme tomu, služební zákon Evropské unie, když to tak řekneme. Co se od té doby stalo? Samozřejmě vám to jist nebude nutno detailně představovat, máme stále šest států Evropské unie, které tu Istanbulskou úmluvu neratifikovaly. Ta jména zde zazněla. Vedle toho Polsko nyní provádí proces, v jehož rámci se chce z ratifikace vyvázat. Pokud to někoho zajímá, tak v rámci Rady Evropy ještě Arménie neratifikovala, Turecko ratifikaci odvolalo, Ázerbájdžán nikdy ani nepodepsal, tím pádem ani nepřistoupil k nějaké formě ratifikace. Když se ptáte, proč vláda před těmi 7 lety zhruba, přesně na den 7 lety, tehdy podepsala, tehdy samozřejmě jiný politický kontext, to nemusím vysvětlovat, ale i tehdy byl závazek, nevím, jestli je v programovém prohlášení vlády, ale každopádně jasně formulovaný, předložit tu úmluvu k ratifikaci parlamentu, k čemuž, jak jistě všichni víme, nedošlo. Co ještě zmíním k evropskému kontextu, je důležitý právě ten proces

ratifikace na úrovni Evropské unie, v jejích orgánech. V Radě Evropské unie, tedy kde se spolu potkávaly ty členské státy, se právě narazilo na otázku, zda v případě, že ta Istanbulska úmluva bude ratifikována na úrovni EU, čili Evropská unie se stane signatářem, respektive smluvní stranou této úmluvy, zda bude komplex těch opatření, o kterých zde bude hovořeno později, zda bude tento komplex uplatňován i pro ty členské státy, které například se samy nerozhodnou tu úmluvu ratifikovat. Byl k tomu velmi obsáhlý nálezk Evropského soudu, Soudní dvůr Evropské unie, který 6. října 2021 vydal 60stránkový posudek, ve kterém konstatoval, že nikoliv, tedy že pokud členský stát, konkrétně třeba Česká republika, sám Istanbulska úmluvu ratifikovat nebude, tak nebude Istanbulska úmluva jako celek aplikována v členském státě, s výjimkou těch tří oblastí, kde již členský stát, všechen, tedy i Česká republika, tu kompetenci na Evropskou unii historicky přenesl, to se právě týká té justiční spolupráce v trestních věcech, azylech a vnitřní organizace práce v institucích Evropské unie. K tomu tedy dodám čistě pro kontext, že Soudní dvůr Evropské unie, možná je v tom odlišný od některých soudních dvorů jiných, které známe třeba v domácím prostředí, obvykle ve svých posudcích, jednak tedy nějakým způsobem vyloží evropské právo, to je logické, vedle toho taktéž se snaží ukázat tomu zákonodárci cestu, jakým způsobem realizovat svůj cíl, který chce tedy nějakým způsobem, k němu přistoupit. Konkrétně v tomto případě tedy, neřeknu, že přikázal, ale konstatoval, že pokud EU jako celek přistoupit k úmluvě chce, musí tak provést na základě dvou separátních právních aktů, protože existují dva různé právní základy, jeden právě pro tu justiční spolupráci v trestních věcech azylu, druhý se týká tedy vnitřní organizace práce v evropských institucích. K tomu tedy zmíním, že samozřejmě to řízení nebylo jednoduché, nebylo krátké. Trvalo téměř 2 roky. V zásadě bylo vyvoláno na základě žádosti Evropského parlamentu, který chtěl mít právní jistotu, co se stane v případě, že Evropská unie k té úmluvě přistoupí. Nyní tedy na základě tohoto rozsudku pokračovala práce v evropských institucích dále. Tam zmíním, že se rozhoduje na základě tedy kvalifikované většiny, právní základ – čl. 218 odst. 6. Rada interaguje s Evropským parlamentem a na základě stanoviska Evropského parlamentu potom kvalifikovanou většinou se rozhodne, zda k té úmluvě přistoupí. Opět zdůrazním tedy – v rámci těch kompetencí, které již byly svěřeny. Nyní už jenom na závěr něco z chronologie, kdy se vlastně takto stalo. Na úrovni pracovní skupiny Rady pro základní práva, ale to není důležité, v loňském roce proběhla debata, byl vytvořen tady jakýsi kodex chování, zejména pro ty otázky, které se týkají aplikace Istanbulske úmluvy v orgánech Evropské unie jako takové. Na základě toho potom tedy v únoru letošního roku Výbor stálých zástupců, tzv. COREPER, připravil pro radu 21. 2. jaksi podklady, na základě kterých rada poslala materiál do parlamentu s žádostí o vyjádření Evropského parlamentu, zatímco u nás ratifikace běží tedy v zásadě paralelně, obě komory, tak v tomto ohledu rada posílá parlamentu a parlament vrací radě. Parlament vydal své stanovisko 10. 5., ve kterém se tedy vyjádřil souhlasně. To asi nikdo ani nečekal, že by se tak

nestalo. Teď na konci května vlastně probíhá diskuse mezi členskými státy, na kterou radu zařadit to finální schválení. Nyní již víme, že to bude tento čtvrtek na jednání rady, konkrétně tedy v nediskusních bodech, protože se zdá, že kvalifikované většiny bylo dosaženo, tudíž k tomuto materiálu již v radě diskuse probíhat nebude. Jakmile to rozhodnutí rada přijme, na základě toho mandátu Evropského parlamentu, tak bude informován sekretariát Rady Evropy, že Evropská unie se stává smluvní stranou této Istanbulske úmluvy. To je za mě k tomu evropskému kontextu všechno, velmi se těším na další diskusní příspěvky.

Jiří Oberfalzer: Děkuji, pane doktore. Evropskou parlament hlasoval o usnesení vyzývajícím radu, aby přistoupení Evropské unie k Istanbulske úmluvě již dále neodkládalo, neboli ji urychleně ratifikovalo. Máme zde dva zástupce Evropského parlamentu, každý hlasoval v této věci jinak. Já jsem rád, že nám tady pomohou obohatit pohled na celou problematiku právě ze svého postoje. Jako prvnímú dám slovo panu poslanci Polčákovi. Než přijde k mikrofonu, je to vysokoškolský pedagog, politik. V letech 2010 až 2014 byl poslancem Poslanecké sněmovny. Od roku 2014 je poslancem Evropského parlamentu. Prosím, pane doktore.

Stanislav Polčák: Děkuji. Vážený pane místopředsedo, vážená paní předsedkyně, vážené dámy, vážení pánové, nejprve možná na úvod oznámení, že já jsem o té Istanbulske úmluvě nehlasoval v Evropském parlamentu, protože jsem měl pracovní program, který bohužel vylučoval moji účast na tom hlasování. Právě když někdo kontaktoval mou kancelář, tak se dotazovali na to, zdali tuto Istanbulskou úmluvu podporuji či nikoli. Tady říkám zcela veřejně, že je mi líto, že jsem ji nestihl podpořit svým hlasováním na plénu Evropského parlamentu. Já si dovolím jenom několik možná nesouvislých poznámek k tomu tématu, které já považuji za nesmírně závažné, jsem rád za váš velký zájem na této konferenci. Děkuji Senátu, že ji pořádá. Je dobré se takto veřejně potkávat. Možná nejprve k tomu časovému hledisku. Pan místopředseda zde hovořil na začátku o tom, že nemá rád, když na něj někdo tlačí, jako ti prodavači s hrci nebo s jinou dostupnou či méně dostupnou komoditou, a musíte se teď rozhodnout. To je samozřejmě jednání pod tlakem, je to vždycky to nejhorší. Samozřejmě pan místopředseda má v tomto případě pravdu. Nicméně u Istanbulske úmluvy to podle mého názoru neplatí, takto, protože ona byla dlouho předjednávána, než došlo k jejímu přijetí, a to už v roce 2011 na té konferenci, která se právě konala v Istanbulu. I 4 roky předtím již probíhaly přípravné práce na půdě Rady Evropy. Takže ten tlak zde není ani z pohledu mezinárodního práva, možná, že o tom bude hovořit pan doktor Šimka, protože podle mezinárodního práva platí - v okamžiku, pokud takovouto mezinárodní úmluvu přijmete, tak byste měli jako zodpovědná vláda udělat všechno pro to, abyste ji schválili a aby byla ratifikována, to znamená, měla účinky i právě na mezinárodním

i vnitrostátním poli. Kdy česká vláda schválila tento dokument? Samozřejmě svým zástupcem, došlo k přijetí za Českou republiku, to zde již vysvětlil pan doktor Černý, ale je třeba říci, že i česká vláda ji schválila, já nevím, v jakém politickém kontextu, bylo zde naznačeno, že to mělo určitý politický kontext, každopádně předpokládám, že to byla příčetná vláda, která takto postupovala, stalo se tak již v únoru roku 2016. Pokud zítra, je-li ta informace pravdivá, že vláda bude hlasovat o tom, zdali postoupí Istanbulskou úmluvu k parlamentu k projednání její ratifikace, tak si docela myslím, že po těch 7 letech to není zase takový kvapík. O čem ta úmluva je? Já nebudu rozebírat její detailní ustanovení, ale musím říct alespoň, přečíst dva ty základní shrnující odstavce. Je to první evropský právní instrument, nikoli Evropské unie, takže prosím, ty výtky nejdou na marga Bruselu, ale jdou do Štrasburku, to znamená Rady Evropy, která se zabývá specificky domácím násilím, právě násilím na ženách. Jejím cílem je nulová tolerance k těmto formám diskriminace a porušování lidských práv. Úmluva zavádí definice trestných činů, jako je například sexuální násilí, vč. znásilnění, nebezpečné pronásledování, mrzačení ženských pohlavních orgánů, nucený sňatek, nucené přerušování těhotenství či nucená sterilizace. Požaduje samozřejmě po smluvních stranách také zákaz jakékoli tolerance k tomuto jednání, dokonce tedy kriminalizaci takového jednání. Istanbulska úmluva ale také zavádí opatření na podporu obětí násilí na ženách a domácího násilí, jako jsou telefonní linky důvěry či azylová zařízení, ale taky zákaz vstupu pachatele domácího násilí do obydlí, které sdílí s obětí. Jak zde již pan doktor Černý řekl, tuto úmluvu v rámci Rady Evropy, což je početnější klub evropských států, který přesahuje již číslovku 45, i když vlastně Rusko odstoupilo z Rady Evropy, tak je již tato smlouva ratifikována v 37 státech. Následně tedy Istanbul, resp. Turecko se rozhodlo tu ratifikaci vzít zpět, to znamená, je jich 36. Že z Evropské unie je Česká republika skutečně mezi těmi posledními, to je fakt, je to ještě Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko a Slovensko, což samozřejmě není argument, proč bychom ji asi měli schvalovat, to znamená, že jsme skoro poslední. Dovolil bych si opravit několik nepřesností, které se kolem Istanbulske úmluvy objevují. Zaprvé, nemusíme měnit právní řád. Protože už jsme ho změnili. Ale změnili jsme ho v důsledku přijetí Istanbulske úmluvy. Já jsem byl překvapen, nevěděl jsem to až do minulých dvou týdnů, jedna novela trestního zákoníku rozšiřovala trestný čin zavraždění. Byla přijata právě pod tíhou přijetí Istanbulske úmluvy, to znamená schválení vládou. Byl na to speciální tým, který se zabýval nutností novelizace právního řádu České republiky. Tento trestný čin byl novelizován, protože nebyl dostatečný ve vztahu k té skutkové podstatě, která byla do té doby. Takže minimálně jeden případ najdeme, ale už jsme ji skutečně provedli. Zadruhé, museli jsme prodloužit dobu promlčení u některých trestných činů. To je další poznatek. Ale také jsme jej již provedli. Ale bylo to pod dojmem a vahou sjednané Istanbulske úmluvy. Jinými slovy, myslím, že to již v dnešním kontextu můžeme prohlásit, že za pozitivní vliv přijímání institutů, které upravuje Istanbulska úmluva jako taková. V České republice jsme nepochybně v oblasti prevence domácího

násilí ušli velký kus cesty. Já možná jenom výčtově. Máme zde trestní zákoník, který postihuje ty nejzávažnější formy násilí, vč. toho domácího násilí, máme zde zaveden ve zvláštní formě institut vykázaní, který umožňuje okamžitou ochranu oběti, máme také zákon o obětech trestných činů, který upravuje některá práva pro ty oběti domácího násilí. Takže vlastně si můžeme říci, že už spoustu věcí jsme skutečně provedli a máme splněno. Na druhou stranu máme poměrně málo azylových domů pro oběti domácího násilí. Já chci na tomto místě velmi poděkovat neziskovému sektoru, že vlastně v podstatné části u této nezbytné úlohy státu supluje stát. Máme zde také velké potíže s financováním těchto azylových domů. To je třeba také jedna z bolístek, které by se na této konferenci měly zmínit. Naše česká data ukazují, že každoročně je u nás policii oznámeno přibližně 600 případů znásilnění. Policie, samozřejmě můžete spekulovat o tom, kolik z nich je těch skutečných, ale 600 případů znásilnění je skutečně oznámeno policii, je následně šetřeno asi necelých 100 případů. Policie řeší v průměru ale 2 případy týrání osoby žijící ve společné domácnosti denně. Orgány sociálně právní ochrany dětí každoročně registrují přibližně 2500 případů domácího násilí v rodinách, kde vyrůstají děti. Každý rok je z důvodu domácího násilí ze svého domu vykázáno přes 1300 násilných osob. Samozřejmě násilí doprovází lidstvo od té doby, kdy asi lidstvo vzniklo, to už bych asi šel do další teorie, kterou bych nechtěl obhajovat, nicméně je jednoznačné, že i v České republice máme problémy s tím, jaká péče je poskytována ženám a jaká prevence je na tomto poli zajišťována. Není to ale pouze otázka České republiky, ale i států Evropské unie. Mě docela překvapila statistika, která byla prezentována Evropskou agenturou pro lidská práva. Já ta data považuji za relevantní. Například v Dánsku fyzické násilí nebo sexuální násilí pocítilo 40 procent žen od jiné osoby než od partnera. To je skutečně velmi alarmující číslo. Třeba u nás se v této souvislosti uvádí číslo poloviční, asi 20 procent žen. Podobná statistika je například v Holandsku, kdy násilí od svého vlastního partnera vykazuje, nebo v tom anonymním dotazníku odpovědělo 25 procent žen, od jiné osoby dokonce 35 procent žen. Některé údaje jsou pro mě až šokující, například jaký druh fyzického násilí - s nimi se ženy potýkají. Že dal ženě někdo facku od jiné osoby než od partnera, uvádí 8 procent žen. Samozřejmě mezi muži se asi počítá, kdo nedostal facku, tak není pravý chlap. Na druhou stranu u ženy si myslím, že to je taky dominancí toho druhého pohlaví. Pokud ji dostala od ženy, tak to se do této statistiky nepočítá. Ale nechci to zlehčovat. Skutečně pokud to dostala od muže, je to pro mě šokující číslo. Já se přiznám, že jsem nikdy ani nevztáhl ruku na ženu, ani by mě to nenapadlo, pokud se nepočítá věk do 10 let, kdy jsem svoji sestru občas inzultoval, ale od té doby ji neustále miluji, až do dnešních dnů. Takže pak jsou tady zvláštní další data. Popadl nebo tahal ji za vlasy - 7 procent žen v Evropské unii uvádí, že jiná osoba se k ní takto chovala. Nikoli partner. Bil ji pěstí nebo tvrdým předmětem nebo do ní kopal - 5 procent. A to jsou státy Evropské unie. Pak zde máme státy civilizačního okruhu Rady Evropy, kde ta data jsou ještě děsivější. Může uvést Srbsko, kde v posledních 12 měsících zažilo

neuvěřitelných 34 procent žen domácí fyzické nebo sexuální násilí ze strany partnera, dokonce Černá Hora uvádí 48 procent žen. To už jsou skutečně alarmující čísla. V Gruzii došlo v důsledku domácího násilí k 193 úmrtím žen v roce 2022, přičemž v roce 2012 to bylo 136 žen. Takže ta čísla ukazují, že domácí násilí je skutečně významným tématem a problémem Evropy. Můžete říct, že Kavkaz je příliš daleko, ale podle statistik, které já jsem mohl zde citovat, dotýkají se i civilizačního okruhu nám významně blízkému. Překvapilo mě například, že vlastně formu domácího násilí a jeho definici my v právním řádu nemáme. Pouze v občanském zákoníku v § 751 se píše, že stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo v bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodů tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, to je jiný institut než vykázání, ale tady vlastně jediné je nějaký pokus o definici. Nyní jak je to s těmi definicemi... Já nepochybně nebudu schopen vyvrátit všechny obavy vaše, ani myslím, že to není moje role. To musí někdo, kdo je skutečně v té Istanbulské úmluvě zblhlý, já to nepochybně nejsem. Pro mě je autoritou Benátská komise, to je prestižní orgán Rady Evropy, který vykládá ústavní právo, je složený opravdu z relevantních odborníků, který k Istanbulské úmluvě uvedl následující. Toto stanovisko vydal v roce 2019 k žádosti Arménie. Benátská komise říká, že úmluva, Istanbulská úmluva neobsahuje žádnou povinnost států, které se stanou jejími smluvními stranami, definovat ve svém vnitrostátním právním řádu termíny, jako jsou gender, genderová identita, rodina, sňatek nebo sexuální orientace. Benátská komise rovněž ve svém stanovisku uvádí, že Istanbulská úmluva má zvláštní přidanou hodnotu v porovnání s již dříve ratifikovanými mezinárodními smlouvami, jako jsou Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod, Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech či Úmluva OSN proti mučení či jinému krutému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Pro mě jako pro právníka je Benátská komise takový už ten nebeský level výkladu ústavního práva a výkladu závazků z mezinárodního práva. Myslím si, že by bylo vhodné, aby Česká republika Istanbulskou úmluvu ratifikovala, s tímto výkladovým prohlášením, aby učinila k této ratifikaci určité výkladové prohlášení, které by i ubezpečilo všechny kritiky a oprávněné obavy, které musíme samozřejmě vyvracet, nebo případně vysvětlovat, nebo tedy o nich diskutovat tak, aby nenastala tato situace, že do právního řádu proniknou termíny, které jsem zde vypočítával. Možná na samotný závěr, pan místopředseda hovořil o tom, že máme spoustu institutů již provedených ve svém právním řádu, že vlastně tu Istanbulskou úmluvu nepotřebujeme. Já to téma nechci snižovat, my jsme členy Mezinárodní organizace práce, řady dalších mezinárodních smluv, a všechny tyto závazky máme přijaté v zásadě ve svém právním řádu. Ať je to o pracovně právní diskriminaci nebo na poli autorského práva, máme přijaté závazky v oblasti mnoha právních předpisů. Nikoho ze seriózních politiků ale nenapadne, že z toho důvodu odstoupíme například od Bernské úmluvy, která na mezinárodním poli zajišťuje právě tuto ochranu, například

autorského práva. Takže při vším respektu k odlišnému názoru já jsem přesvědčen, že máme být součástí civilizačního okruhu, který se k těmto svým závazkům hlásí, a to i proto, aby ostatní státy, o kterých jsem zde hovořil, například Gruzie, Arménie a ostatní, neměly potřebu vlastně říkat: Vždyť i Česká republika nebo ostatní státy, které jsou daleko v centru evropského dění, tuto evropskou úmluvu, která jde z Rady Evropy, neschvalují. Dovolil bych si skončit citátem ženy, která se věnuje jako psycholožka domácímu násilí dlouhá léta. Jedná se o Branislavu Marvánovou-Vargovou, předsedkyni výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách. Myslím si, že je dobré se vždycky inspirovat u těch, kteří daný jev nebo institut reálně zažívají ve své práci každý den. Prevenci domácího násilí a pomoci jeho obětem se věnuji již 20 let. Za tu dobu jsem poznala příběhy stovky žen, kterým partnerské násilí zničilo život. Nejen jim, ale i jejich dětem, rodičům či dalším blízkým. Pomoc obětem domácího násilí беру velmi vážně a mrzí mě, když se tato problematika stává předmětem politických tahanic. S ratifikací této úmluvy už Česká republika váhala dost dlouho. Je na čase se přidat ke zbytku civilizované Evropy a proces přistoupení k Istanbulské úmluvě završit. Já si přeji totéž. Hezký den.

Jiří Oberfalzer: Děkuji, pane poslanče. Poprosím dalšího zástupce Evropského parlamentu, a sice pana doktora Vondru. Je to známý politik, biolog, též ornitolog. V letech 2006 až 2010 byl senátorem za ODS, na přelomu let 2006 a 2007 krátce ministrem zahraničních věcí, od ledna 2007 do května 2009 místopředsedou vlády pro evropské záležitosti, od července 2010 do prosince 2012 ministrem obrany. Prosím, pane doktore.

Alexandr Vondra: Já děkuji za slovo, dobrý den všem přeji. Úplně na úvod chci vlastně ocenit, že Jiří Oberfalzer a Jitka Chalánková se rozhodli toto uspořádat, protože v nějakém momentě se to dost možná sem dostane k rozhodování Senátu a má cenu to jaksi nasvítit, tu úmluvu, i tu diskusi kolem ní, jako ze všech úhlů, nejenom tak jako jednoduše mainstreamově. Já jsem hlasoval proti. Pokusím se, když se tedy hlasovalo, ta výzva, aby k tomu přistoupila Evropská unie, a pokusím se tady vysvětlit proč. Především, za a), ta debata o tom je vlastně strašně konfušní, řekl bych skoro nešťastná. Když někdo se přihlásí s pochybnostmi, tak je okamžitě utlučen: Holoubku! Ty schvaluješ násilí na ženách? Nebo: Holoubku! To už je tady posledních šest nějakých necivilizovaných zemí, ty se nechceš připojit tady k tomu evropskému výkvětu! To je strašně jednoduchý pohled. Myslím si, že fakt stojí za to nasvítit to daleko důkladněji. Každopádně představa, že tato úmluva a její ratifikace vyřeší ty problémy, o kterých tady kolega Polčák mluvil, si myslím, že je iluzorní. Už Dánsko tady bylo uvedeno s tou statistikou. To je šampion, ten příští rok oslaví desáté výročí ratifikace této úmluvy. Vidíte, prostě stále existují v Dánsku násilníci, bohužel, nebo je to tak, že ta lidská povaha není jenom holubičí, máme mezi

sebou... Zlo je v té lidské společnosti přítomno. My samozřejmě máme nástroje na to, abychom, jsme-li s tím konfrontováni, se s tím vypořádali, uvnitř civilizovaných zemí to takto prostě je. Čili máme tu trestní zákoník. Samozřejmě že nejenom my muži, ale my všichni lidé odsuzujeme násilí na ženách, odsuzujeme domácí násilí, odsuzujeme i násilí na těch nejzranitelnější, to jsou třeba malé děti, senioři. K tomu stát má mít nástroje, aby to dokázal účinně trestat, potírat. Myslím si, že ty nástroje tady máme v trestním zákoníku, to tady mimochodem unisono zaznívá. Ale pokud v diskusi usoudíme, že ty nástroje třeba nejsou dostatečné, že třeba stalking nebo co si zaslouží ještě větší pozornost, tak o tom vedme debatu. Dojdeme-li k názoru, že to tak skutečně je, tak můžeme novelizovat právní řád, nepotřebujeme k tomu žádnou konvenci tohoto typu. Teď k té konvenci samotné historicky. Já, myslím, dokážu pochopit ty původní motivace před 20 lety, kdy se o tom začalo diskutovat. To Evropa byla v tom takovém rozkročení hluboko na východ, na jih. Zajímaly se o ni dokonce země jako Ázerbájdžán, Turecko, tehdy se vyjednávalo s Tureckem. Je nepochybné, že zejména muslimské země přece jenom k této otázce přistupují úplně jinak než my tady na západě. Diskriminace žen, násilí na ženách je tam často součástí skutečně běžné celodenní rutiny, aniž by bylo jakkoli potíráno. V tomto smyslu já bych uměl nebo chápu tu motivaci, která za tím byla, nebo dokonce ještě i jinak. Tehdy se o tom mluvilo, jako že ten proces v Radě Evropy je jakýmsi předstupněm k nějaké širší konvenci, tak, aby té víře v tu celkovou demokratizaci a liberalizaci celého globálně propojeného světa v takovém nadšení, tak prostě nepochybně je fakt, že na zeměkouli existují země, dokonce včetně té, která teď zaujala pozici číslo 1 v počtu populace nově, kde je to obrovský problém, že toto úsilí může přispět k nějakému potírání násilí na ženách, zrovnoprávnění ve společnosti, typicky arabské země jako předpoklad nějaké celkové modernizace. Nicméně faktem je, že toto úsilí zatím nepadlo na úrodnou půdu, dokonce bych řekl, že v případě Turecka vidíme jako proces přesně opačný, jakoby k té fakticitě. Turecko... Mimochodem proto se to jmenuje Istanbulská úmluva, aby se vysílal tehdy ten signál, že se to podepsalo v Turecko, že Turecko už je prostě jiné. Dnes je realita, že Turecko odchází. Nedělejme si tu zaprvé, to bych řekl, že je první mé sdělení, iluzi, že toto nějaké ty reálné problémy vyřeší. Nevyřeší. Ani v Dánsku a už vůbec ne v Turecku, nemluvě o Indii a podobně. To je první věc. Druhá věc. Řekl bych, že celá ta špatnou trajektorii to nabralo, když se toho zmocnili ti vyjednávači, prostě ti absolventi těch právnických, sociologických a dalších směrů na těch hodně doleva posunutých po 60. letech amerických univerzitách. Čím je ta smlouva podle mého názoru škodlivá, že na rozdíl od všech ostatních úmluv v minulosti tam skutečně legislativně inkorporuje genderovou ideologii, čili Judith Butlerová, gender problém. Četli jste to někdo? Někdo říká filozofka, já bych s tím trochu polemizoval. Filozofie je láska k moudrosti. Z definice... Ale socioložka. Prostě sorry jako, já jako katolík, já jako konzervativní politik odmítám tady, aby nám náš právní řád psali lidé jako Simone de Beauvoirová, Jean-Paul Sartre nebo podobní. Judith Butlerová je stejně jako Michel Foucault z

tohoto ranku. Jasně, někdo může namítnout, že už daleko dříve taková to liberální filozofie, John Locke, Thomas Paine... Jim se taky podařilo nějaký ten univerzální koncept přirozených práv, jako chtěli do našeho zákonodárství... Na tom je postavena i naše listina lidských práv a podobně. Ale když to nabralo pak trajektorii v té francouzské revoluci, tak Edmund Burke jako správně zavelel: Pozor, to je slepá ulička. Tato legislativizace genderu jako sociálního konstruktů je podle mě slepá ulička, která se nám vymstí. Čili to je pro mě opravdu právní i filozofický argument, proč tudy ne. Pak zatřetí, když tedy jdete do těch střev, tady to tak trochu náznakem zaznělo, tak se samozřejmě objevují různé pochybnosti. Takové asi jako nejjednodušší je si představit: Tak tady na Velikonoce přijede nějaká prostě dáma z Dánska nebo odkud, já nevím... Teď je někde konfrontována s tím naším pomlázkovým lidovým zvykem. Ona vyděšená pak píše tomuto grémiu těch 15 veličin, které budou dohlížet na to, jestli ta smlouva je dodržována. Umím si jednoduše představit, se znalostí toho, jak to v Evropské unii chodí, že toto grémium dojde k závěru, že tady máme problém, gender problém, reálný. Teď se bude něco dít... To je taková možná trochu komická situace, já už jsem to někde říkal. Od té doby mi to tak jako připomínají. Ale dodnes mě nikdo nepřesvědčil, nad tím textem, že taková situace nemůže nastat. Teď vážněji. Když my jsme v Evropském parlamentu hlasovali o přistoupení Unie k Istanbulské smlouvě, bude se o tom hlasovat dnes, myslím, v Evropské radě zrovna, tak já jsem rád, že naše vláda sice je na tom rozdělená, ale rozhodla se, že to nepodpoří tím hlasem. Ale fakticky to nemá žádný význam, protože je nás málo a normálně to projde. Kolega Černý vám tady vysvětlil, že v tu chvíli v těch oblastech, kde my ty kompetence jsme nějakým způsobem předali, tak máme problém potenciálně. Ta smlouva zakládá právo ochrany, třeba jako posuzování v azylovém řízení. A teď, jak jsem říkal, je tady nejlidnatější země na světě, přes miliardu obyvatel, nebo kolik má dnes, kde násilí na ženách je prostě na denním pořádku. To čtete neustále v médiích. A teď se rozhodne ta půlmiliarda, prostě významné množství těchto žen, nejenom z této země, ale i z celé řady zemí, které se nacházejí mezi Evropou a touto velkou zemí, čili si představme, že 10 milionů těchto žen se vydá do Evropy hledat ochranu. V ten okamžik zejména ještě při té další normotvorbě, která dnes probíhá v Evropské unii, rozšiřuje, má tendenci rozšiřovat ty podmínky - právo udělení azylu, tak jsme připraveni? Myslím si, že každý zákonodárce by si měl tuto otázku položit a rozhodnout se, až to někdo skutečně vysvětlí... Je taková stará zásada právníká: In dubio pro reo. Platí tedy, že když máš pochybnosti, tak ve prospěch toho obžalovaného... To není jednoduché, když máte soudit vraha. Ale tady jde, řekl bych, o daleko jemnější problém, o to víc bychom při těch pochybnostech měli to zvažovat dvakrát. Čili já určitě, kdybych byl senátorem, jako že jsem v minulosti tu možnost měl, tak bych pro to určitě nehlasoval, protože u mě ty pochybnosti přetrvávají. Takové ty jednoduché argumenty, že jsme ve špatné společnosti nebo tak, to jsme slyšeli mnohokrát. Ale myslím si, že tady skutečně jde o tu podstatu, musíme se ptát, co to přinese, co naopak nám to vezme. Až

tuto bilanci budeme mít jasně zodpovězenou, tak pak je samozřejmě možné učinit nějaký závěr. Proto je ta debata užitečná, proto koneckonců to, co rozhodla vláda, že vlastně nemůže zaujmout pozici k té jedné části problému, to znamená, k tomu má přistoupit Evropská unie, protože vlastně nezná zatím názor českého parlamentu, který je v tomto zásadní. Čili jako cenou za to zdržení se dnešní na té exekutivní úrovni byl jaksi slib zase v té rozdělené koalici, pustit to nějak k tomu parlamentnímu projednávání. Nepochybně to znamená, že nějaký čas se k tomuto i senátoři budou vyjadřovat. Díky za tu debatu.

Jiří Oberfalzer: Děkuji. Nyní poprosím pana magistra Stanislava. Je to náměstek ministra spravedlnosti. Má v gesci Sekci koordinace tvorby právních předpisů a prevence korupce a Sekci vězeňství a resortní kontroly. Věnuje se pedagogické a publikační činnosti, je autorem a spoluautorem řady monografií, komentářů a odborných článků. Prosím, pane náměstku.

Antonín Stanislav: Vážený pane místopředsedo, vážené dámy, vážení pánové, dobré odpoledne. Úvodem bych chtěl velmi poděkovat za uspořádání této konference, neboť se domnívám, že je velmi důležité, aby ještě předtím, než případně text úmluvy přijde do horní komory parlamentu, byla možnost se s ním na tomto fóru seznámit. Já bych se zároveň omluvil, že asi nebudu tak odborně zdatný jako předchozí kolegové, protože nejsem expertem na mezinárodní právo. Spíše bych vám shrnul nějaká fakta z legislativního procesu a současný stav ohledně té Istanbulske úmluvy, kde bych se pokusil ten svůj příspěvek strukturovat do nějakých tří částí. Pokud bych se pozastavil nad současným stavem vlastně ratifikačního procesu, tak již to tady zaznělo, můžeme ho vnímat ve dvou rovinách: přistoupení k Istanbulske úmluvě jak na úrovni Evropské unie, které se v současné době rozhoduje, tak i v rámci České republiky, ratifikace této úmluvy. Já bych se zaměřil spíše na tu vnitrostátní problematiku, to znamená ratifikace u nás. Podle vnitrostátního práva našeho. Istanbulske úmluva, nebo respektive návrh na souhlas s její ratifikací, abych byl přesný, se zde již objevil v roce 2020, kdy vlastně ten text byl zaslán do meziresortního připomínkového řízení. Text byl vypořádán a následně byl zaslán i k projednání vládě, ze které byl poté stažen. Naše vláda na to navázala v roce 2020, tedy 2022, pardon, kdy vlastně tento úkol byl v podstatě na rok odložen, aby se ještě dále Istanbulske úmluva politicky diskutovala. Tento rok, v roce 2023, došlo k tomu, že jsme v únoru letošního roku návrh na ratifikaci zaslali do meziresortního připomínkového řízení, tedy zahájili jsme ten vlastní, v podstatě legislativní proces na ratifikaci. My jsme i v rámci už proběhlých diskusí do meziresortního připomínkového řízení ten návrh na ratifikaci zaslali ve třech variantách, což legislativní pravidla vlády umožňují, abychom dali vlastně dostatečný prostor se vyjádřit především ke stanovisku, k postupu

resortu. Ty tři varianty byly prosté. První varianta byla souhlasit s návrhem na ratifikaci a postoupit do Parlamentu České republiky, druhá varianta byla úkol odložit minimálně do 31. ledna 2014, ta třetí varianta byla úkol úplně zrušit. V rámci toho meziresortního připomínkového řízení se neobjevila žádná věcná připomínka od resortu, ale pouze se objevily připomínky, které preferují určitou variantu. Ten výsledek připomínkového řízení vám tady můžu ilustrovat. S návrhem pro ratifikaci se vyslovalo devět resortů, s návrhem na odložení tři resorty, žádný resort se explicitně nevyjádřil k tomu úkol zrušit. Tím pádem my jsme, vzhledem k tomu, že jsme byli povinni do konce května tuto Istanbulskou úmluvu zaslat do vlády, tak jsme tak učinili. Zaslali jsme ji k projednání vládě, kdy podle posledních informací vláda o ní bude jednat 14. 6. 2023, tedy za 14 dní, s tím, že ten text je předložen ještě pro úplnost se dvěma výhradami a jedním výkladovým prohlášením. Takže za 14 dní budeme vědět, zda vláda vysloví souhlas s ratifikací a postoupí to do Parlamentu České republiky, nejprve do Poslanecké sněmovny, následně do Senátu. Pokud jde o tu druhou oblast, na kterou bych se chtěl zaměřit, ta už tady byla v podstatě řešena, a to je případné legislativní úpravy. Já bych tady asi úvodem podotkl, jak už tady i předřečníci řekli, že náš právní stav v České republice je plně v souladu s tím, co po nás požaduje Istanbulská úmluva. Je tedy plně harmonizován a Istanbulská úmluva u podstatě nepožaduje nic, co bychom my měli upraveno minimálně shodně, dovolím si říct, že některé věci máme v našem vnitrostátním právu upraveny i lépe. Odbornou i laickou veřejností rezonují tři oblasti, na které já bych se tady chtěl zaměřit, kde bude potřeba legislativní úprava. Tou první oblastí, to už tady bylo naznačeno, je trestní zákoník. Tam jsou vlastně dvě oblasti, o kterých se říká, že je nutné upravovat, respektive jedna oblast už byla upravena, a to bylo zákonem s účinností od 1. února 2019, kdy byly upraveny dvě legislativní změny. Jak již bylo řečeno, úprava trestného činu zavlečení, § 172 trestního zákoníku, a úprava promlčecí lhůty u určitých sexuálních trestných činů tak, aby vlastně promlčení počalo běžet až dosažením zletilosti té oběti. To v podstatě tak, jak požaduje Istanbulská úmluva, tak máme již zharmonizováno a provedeno od 1. února 2019. Bylo to provedeno, jen pro ilustraci, zákonem č. 287/2018. Druhou oblastí z toho trestního zákoníku, která se poměrně hojně diskutuje, která samozřejmě rezonuje z několika stran, je znásilnění. Někteří se domnívají, že přijetím Istanbulské úmluvy bude potřeba provést redefinici znásilnění, neboť ta současná definice, tak jak je obsažena v § 185 trestního zákoníku, je nedostačující. Na základě naší odborné expertizy i v souladu s dalšími odborníky se nedomníváme, že je nutné dělat redefinici znásilnění s ohledem na Istanbulskou úmluvu, neboť ta kritéria plně splňuje, zároveň i ta naše definice znásilnění, resp. využití násilí a samozřejmě případně bezbrannosti je plně s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Požadavky, co Istanbulská úmluva chce, jsou promítnuty ve třech ustanoveních trestního zákoníku, a to znásilnění, sexuální nátlak a pohlavní zneužívání. Tato triáda už je plně obsažena v našem trestním zákoníku a nečiní žádný rozpor s Istanbulskou úmluvou. Pokud jde o

tu redefinici znásilnění, tak to je v podstatě jiné téma. V současné době, ano, je pravdou, že se vedou politické diskuse nad redefinicí znásilnění, kde se objevují dvě varianty. Ano, ano, ne, ne. Ale to není předmětem harmonizace, resp. přiblížení trestního řádu Istanbulské úmluvě. Druhou oblastí, o které se mluví, je, že bude nutné změnit komplexně azylové právo, příp. udělat novelu zákona o azylu. I toto není pravdou. I s oporou o stanovisko ministerstva vnitra se domníváme, že náš současný azylový zákon i v kontextu Ženevské úmluvy, mezinárodní smlouvy, poskytuje plnou ochranu vlastně z důvodu pronásledování, z důvodu pohlaví. Upravuje to § 12 písm. b) zákona o azylu a samozřejmě i nepřímo Ženevská úmluva, která je mezinárodní smlouvou. Takže ani zákon o azylu nebude potřeba novelizovat, resp. mohu konstatovat, že náš zákon o azylu poskytuje ochranu v podstatě takovou, jako požaduje Istanbulská úmluva. Třetí oblastí, která se často skloňuje, já jenom tady jsem si vybral tři oblasti takové nejdůležitější, samozřejmě pak jich je ještě velká škála, ale to jsou spíš takové měkké oblasti. Netýkají se přímo právních předpisů. Já jsem si s ohledem na normotvorbu vybral ty, které by se týkaly legislativního textu. Tím třetím je mlčenlivost, nejčastěji se mluví, že by bylo potřeba zasáhnout do zákona o advokacii. Tady si dovolíme tvrdit jako ministerstvo, že to taky není pravda, že vlastně to není povinností, abychom my jakkoli narušovali mlčenlivost. Ta Istanbulská úmluva akorát říká, že bychom měli vytvořit mechanismy, aby se nebránilo oznámení. Nikoli vytvořit povinnosti. To znamená, v žádném případě by nedocházelo, ani by nemohlo dojít k prolamování advokátní mlčenlivosti. Tohle spíš je mířeno na lékařské povolání, aby nebylo lékařům bráněno učinit oznámení, pokud by se dozvěděli o trestném činu. Náš trestní zákoník samozřejmě toto již nyní upravuje. Samozřejmě upravuje i oznamovací povinnost, stejně jako případně povinnost nepřekazení, resp. trestný čin nepřekazení trestného činu. To je asi k těm legislativním aspektům, které jsem vybral, se kterými jsem vás chtěl seznámit. Posledním bodem, to je v podstatě jenom ve stručnosti... Proces přijímání. Pokud vláda 14. 6. vybere jednu z variant, může tedy buď úkol zrušit, může ho případně odložit, nebo vysloví souhlas s návrhem ratifikace. V tom případě to postoupí do parlamentu, kde podle čl. 49 ústavy je nutné, aby s tou smlouvou vyslovily souhlas obě komory parlamentu, s tím, že žádná nemůže žádnou přehlasovat. Takže je nutnost souhlasu obou komor. Já moc děkuji pozornost, ještě jednou moc děkuji za uspořádání této konference a přeji hezký den.

Jiří Oberfalzer: Děkuji, pane náměstkovi. Děkuji panu náměstkovi. Poprosím nyní pana profesora Haralda Christiana Scheua, vysokoškolského profesora, který přednáší evropské právo a mezinárodní právo veřejné na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Věnuje se výzkumu v oblasti mezinárodního migračního práva a mezinárodní a evropské ochraně lidských práv. Od roku 2013 je členem Rady vlády pro lidská práva, od roku 2014 členem Legislativní rady vlády a od roku 2020 člen poradního výboru podle

Rámcové úmluvy o ochraně nadnárodních, promiňte, národnostních menšin.

Harald Christian Scheu: Děkuji za slovo, pane místopředsedo, paní předsedkyně, vážení účastníci tohoto semináře, pro mě je to samozřejmě velká čest, že můžu tady vystoupit. Už jsem tady dlouho nestál. Velice si této možnosti vážím. Chci také vysvětlit, že já nemám politický mandát, já se nebudu vůbec vyjadřovat k věcným otázkám. Ty opravdu budou na příslušných politických orgánech. Mým úkolem je upozornit na některé právní otázky, čistě právní otázky, které souvisí s touto úmluvou. Předmětem mé stručné analýzy nebo jen ta Istanbulská úmluva jako taková, ale také předkládací zpráva ministerstva spravedlnosti, která byla předmětem projednání na úrovni vlády, ale i předmětem projednání na úrovni obou parlamentních komor. Chtěl bych předestříit, že považuji předkládací zprávu za kvalitní, solidně zpracovanou, ale myslím, že z pohledu mezinárodního práva by bylo možné některé otázky doplnit, možná některé odpovědi doplnit. Jde především o otázku překladu Istanbulské úmluvy, tomu se budu věnovat, pak jde o postavení monitorovacího mechanismu, slyšeli jsme tady GREVIO, podívejme se na to, co znamená GREVIO, v neposlední řadě bych se také vyjádřil k výhradám, popřípadě k interpretačním prohlášením k Istanbulské úmluvě. Začnu u překladu, u jazykového problému. Je to možné trochu komické, protože já nejsem rodilý mluvčí. Já tady budu komentovat překlad úmluvy do češtiny. Z pohledu mezinárodního práva bych mohl upozornit na to, že čeština samozřejmě není autentickým jazykem této úmluvy, takže co se týká právní závaznosti, tak je rozhodující anglická a francouzská verze. Předpokládám, že předmětem diskuse na úrovni parlamentu, na úrovni vlády nebude ta francouzská nebo anglická verze, ale bude česká verze. Proto by bylo velmi žádoucí, aby překlad úmluvy byl co nejpřesnější, nejenom pro tu politickou diskusi, ale i pro pozdější implementaci závazků do českého práva. Musíme tomu rozumět, abychom tomu rozuměli, měli bychom mít nějaký srozumitelný překlad. K tomuto problému bych stručně poznamenal, že za posledních 10 let vznikly hned tři překlady. Tři překlady Istanbulské úmluvy do češtiny, které se liší v jednom bodu, v jedné otázce. Jak přeložit výraz gender? Ten se v té anglické verzi vyskytuje 25x. Pokud se podívám na první verzi překladu z roku 2015, který byl součástí návrhu na sjednání Istanbulské úmluvy, tak tam se vyskytuje pojem gender celkem 16x. Tady je rozdíl mezi českou a anglickou verzí. Tam je spíš problém překladu preambule, takže tam se používá jiné terminologie než v normativním textu, ale v tom normativním textu výraz gender byl důsledně překládán jako gender. To je ten stav v roce 2015. Další překlad pochází z roku 2020. Ten se snažil velmi záměrně vyhýbat tomu výrazu gender. Používal ho jenom třikrát. Používal ho jenom v článku 3, který definuje pojem gender. Tam to nemůžete škrtnout. Tam definujete pojem gender jako ustanovení role, tam nemůžete napsat pohlaví logicky. A pak máme ještě článek 4, kde vedle sebe stojí pohlaví, gender a genderová identita. I tam nemůžete to slovo gender

nahradiť pohlavím. Ale ve všech ostatních případech, ve všech ostatních případech byl vlastně výraz gender nahrazen slovem pohlaví. To je ten překlad z roku 2020. Aktuální návrh na ratifikaci Istanbulské úmluvy, který byl představen v květnu 2023, tak to je úplně čerstvý text. Překlad se nyní snaží o takový kompromis. Je to kompromisní verze, která využívá výraz gender celkem 8x. Takže máme 3x z toho roku 2020, plus ještě ve dvou článcích, jeden článek, 49, hovoří v kontextu trestního stíhání o genderově chápaném násilí. Pak mám ještě další dva příklady, v článku 60, tam to je o genderově citlivém výkladu a genderově citlivých postupech v azylovém řízení. Problém je v tom, že jeden z centrálních pojmů Istanbulské úmluvy, to je to genderově podmíněné násilí na ženách, gender-based violence against women, se v roce 2020 přeložil jako násilí založené na pohlaví. Nyní v květnu 2023 se překládá jako násilí založené na pohlaví páchané na ženách. Tady jsou posuny. Ale já mám pochybnosti, jestli to vystihuje ten výraz gender-based violence, jak se vyskytuje v autentickém znění Istanbulské úmluvy. Další pojem genderové hledisko, gender perspective, které je podle článku 6 úmluvy rozhodující, směrodatný pro výklad a implementaci úmluvy, se překládá v roce 2020 i nyní jako hledisko přihlížející k pohlaví. Já bych položil otázku, jestli překlady z let 2020 a 2023 nejdou proti té samotné podstatě Istanbulské úmluvy, která systematicky rozlišuje mezi společenským konstruktem tendru na jedné straně a biologickým pohlavím na straně druhé. Proto v článku 4 odst. 3 stojí vedle sebe pohlaví a gender jako zcela odlišné kategorie. Aktuální překlad může působit jako zavádějící, když za stejný pojem, v autentickém znění, se používají dva odlišné výrazy v češtině, a to ve zjevném rozporu se systematickou úmluvou a jejím článkem 3. Takže se určitý nedostatek předkládací zprávy považuje, že se k problematice překladu vůbec nevyjadřuje. Možná by bylo vhodné nastínit, na kterých místech výraz pohlaví v tom českém překladu označuje biologické pohlaví a na kterých místech sociální pohlaví, a hlavně proč se vlastně ten pojem gender nepřekládá jednotně. Ta otázka překladu teď souvisí s tím druhým problémem, o kterém chci hovořit. To je monitorovací mechanismus podle Istanbulské úmluvy. Ten je postaven na zprávách a doporučeních odborného orgánu GREVIO a Výboru smluvních stran. Významový posun zavedený českým překladem úmluvy může vyvolat problémy, protože GREVIO začalo používat výraz gender i ve slovních spojeních, které samotný text úmluvy vůbec neobsahuje, zejména v tom výrazu gendered, které bychom mohli přeložit jako... Já jsem si to musel vyhledat. Jako genderové nebo genderované nebo vygenderované, jako nerodilý mluvčí s tím mám problém. Ale to slovo gendered má samozřejmě klíčový význam i v té praxi toho výboru GREVIO. Takže značná pozornost GREVIO je věnována například genderovému přístupu k násilí na ženách. Gendered. Gendered approach to violence against women, a genderové povaze násilí na ženách, gendered nature of violence against women. Můj favorit, přiznávám se, je výraz vygenderování, the gendering. Tím výrazem GREVIO kritizuje státy, které nevěnují dostatečnou pozornost tomu genderovému hledisku. Například v otázce azylového řízení atd. The gendering - jak to chcete přeložit? Takže když v tom aktuálním

překlady se gender nahrazuje slovem pohlaví, tak to vůbec nedokáže vystihnout tu terminologii která už se posunula v té monitorovací praxi dál. Když už jsme teď u toho monitorovacího orgánu, tak zase ponechávám stranou věcnou dimenzi těchto nových výrazů, které byly zavedeny, to je politická otázka, k tomu se opravdu nechci vyjadřovat. Ale zbývá dodat, že tuto terminologii výklad ze strany GREVIO není radno podceňovat. Předkládací zpráva má pravdu v tom, že význam zpráv a doporučení je pouze doporučující. Ale tato doporučení mohou výrazně ovlivňovat praxi států, smluvních států, a tím i pozdější interpretaci samotné úmluvy. Ve světle praktického významu monitorování není jasné, proč by stát měl přistoupit k úmluvě, když není ochoten a připraven také dodržovat doporučení. Z hlediska evropské ochrany lidských práv je podstatné, aby smluvní strana přijala smluvní závazky ne v té podobě, jak si vykládá sama, ale tak, jak jsou vykládány v té mezinárodní praxi, samozřejmě i v souladu s doporučeními monitorujícího orgánu. Proto chci jenom říci, že výklad a terminologie použité ze strany GREVIO mají a také budou mít značný význam. Nyní bych se posunul k té třetí otázce, to je otázka výhrad. Předkládací zpráva zmiňuje dvě výhrady k Istanbulské úmluvě, které mají být ze strany České republiky učiněny. To už tady bylo vysvětleno. Já se zase nechci vyjadřovat k věcné dimenzi obou výhrad, ale chci říci, že považuji tyto výhrady v souladu s Istanbulsou úmluvou. Protože Istanbulská úmluva je nezakazuje. Ale bylo by vhodné dodat nějakou úvahu k působnosti a časovému působení takových výhrad, protože podle článku 79 Istanbulské úmluvy budou tyto výhrady platné pouze po dobu 5 let. Pak mohou být obnovovány vždy na další dobu 5 let, ale není zcela nepodstatná informace, že podle článku 79 úmluvy musí smluvní strana případné prodloužení výhrady odůvodnit. Istanbulská úmluva je, myslím, první mezinárodní úmluva, která explicitně zmiňuje pravomoc monitorovacího orgánu ve vztahu k výhradám. Proto si vlastně GREVIO může vyžádat odůvodnění ze strany smluvních států. Pokud si teď čtu aktuální hodnocení ze strany GREVIO, GREVIO opakovaně oznámilo smluvním státům, že bude usilovat o zrušení výhrad, což je ale logické, protože GREVIO usiluje o jednotný přístup k Istanbulské úmluvě. Ale to bychom měli vědět. Takže to není tak, že teď učiníme nějakou výhradu k Istanbulské úmluvě a tím je problém vyřešen. Za 5 let se to musí odůvodnit a GREVIO bude tlačit na smluvní strany, aby tu výhradu samozřejmě neprodloužily. Jiná kapitola je prohlášení, říkám, jinak mám tu předkládací zprávu rád, je solidně zpracována. Ale tady mi vadí jedna věc, to je ta trochu laciná polemika, která se tady objevuje ve vztahu k těm prohlášením. Tady je totiž napsáno, nebo zpráva odkazuje na určité, byť nepodložené obavy. Ale nevysvětluje, co jsou to ty určité nepodložené obavy, kde je vlastně pramen, kde je nějaký zdroj, který toto komentuje. Já si myslím, že to není vhodné. Já jsem už členem, jak to tady zaznělo, 9 let Legislativní rady. Ministerstvo spravedlnosti předkládá velmi kvalitní materiály. Tohle mi vadí, že tam je tato polemika, která tam opravdu nemá co pohledávat v oficiální zprávě, předkládací zprávě pro vládu nebo Parlament České republiky. Zase polemicky bych se ptal, nebylo by lepší tyto obavy skutečně pojmenovat a potom je vyvrátit? Třeba pomocí odkazu na

dosavadní praxi GREVIO... Nebo další polemika. Když ty obavy skutečně stojí za řeč a nejsou tam zmíněny, tak proč srovnáváme tyto obavy jako základ toho prohlášení, výkladového prohlášení, které je z pohledu mezinárodního práva vysoce problematické? Proč je to problematické? Istanbulská úmluva jako řada dalších lidskoprávních úmluv neobsahuje výslovný zákaz výkladových prohlášení. Nicméně to může působit výrazné problémy ve vztahu mezi smluvními stranami. Vezměme si jako příklad Polsko. Polsko v roce 2012 prohlásilo, že bude úmluvu uplatňovat v souladu se zásadami a ustanoveními Ústavy Polské republiky. Šest smluvních států označilo toto prohlášení za nepřípustnou výhradu. To bylo zajímavé, jak se k tomu postaví GREVIO, protože Polsko předložilo svou první zprávu o plnění Istanbulské úmluvy a opakovaně na několika místech odkázalo na své prohlášení. Řeklo: Kvůli tomuto prohlášení jsme jednali v souladu s Istanbulskou úmluvou. Zajímavé je, že GREVIO a potom i Výbor smluvních stran to zcela ignorovaly. Oni si nepoložili otázku, jestli to výkladové prohlášení je nebo není přípustné. Oni se tomu vůbec nevěnovali. Takže ve světle této praxe bych nastolil otázku, jaký to má význam, učinit takovéto výkladové prohlášení, které může jednak způsobit problémy ve vztahu k jiným smluvním státům, které s největší pravděpodobností bude naprosto ignorováno orgánem GREVIO a také Výborem smluvních stran. Pokud mám ještě tři minuty? Pokud mám ještě tři minuty, tak bych se věnoval ještě jednomu problému, a to je otázka genderově neutrálního přístupu. To souvisí s tím výkladovým prohlášením. Protože podle výkladového prohlášení bude Česká republika uplatňovat úmluvu na všechny oběti domácího násilí. Toto prohlášení rezonuje i s textem předkládací zprávy, podle něhož bude při aplikaci úmluvy prosazován zásadně rovný přístup k pohlavím v rovině práv a povinností. Myslím, že je to takto v pořádku, je to v souladu s Ústavou České republiky i v souladu s mezinárodními závazky. Ale monitorovací praxe jde trochu jiným směrem. GREVIO sice připouští, že článek 3 úmluvy obsahuje genderově neutrální definice domácího násilí, současně však GREVIO označuje za klíčové, aby bylo zajištěno genderové chápání násilí na ženách, vč. domácího násilí. Takže i to domácí násilí, nejenom to násilí na ženách musí být chápáno genderově, ale i to domácí násilí. Co to znamená? To znamená, že genderově neutrální přístup z tohoto hlediska neobstojí. Není jednoduché říci, zda toto chápání GREVIO je slučitelné s článkem 2 úmluvy. To je trochu jiný problém, protože článek 2 rozlišuje mezi domácím násilím a genderovým násilím. Jsou to odlišné kategorie. Ale dá se to možná spojit. Osobně nemám problém s tím, aby smluvní státy kladly při aplikaci Istanbulské úmluvy zvláštní důraz na zranitelnost žen. Myslím, že takové rozlišování mezi různými oběťmi násilí může být věcně odůvodněno. Ale nedokážu pochopit, proč mají být dospělé ženy plošně a automaticky považovány za zranitelnější než například tříletí nebo pětiletí chlapci. To už vlastně se vymyká tomuto pojetí rovnosti, které pro mě vyplývá z jiných mezinárodních závazků. Ostatně GREVIO výslovně kritizovalo Nizozemí za to, že sloučilo služby pro oběti domácího násilí se službami pro ochranu dětí. Takže to zvláštní zaměření na děti je podle GREVIO v rozporu s úmluvou, protože znamená vygenderování. Jsme zase u toho mého

milovaného slova. To znamená vygenderování domácího násilí. I tento případ vlastně dokumentuje, že by bylo vhodné věnovat pozornost aktuálnímu výkladu úmluvy v hodnotící praxi monitorovacích orgánů, zejména v praxi GREVIO. Možná by stálo za to provést hodnocení tzv. genderového přístupu z hlediska ústavního pojetí diskriminace a mezinárodních závazků v oblasti práv všech dětí, i těch chlapců. Každopádně lze pochybovat o tom, zda prohlášení České republiky o tom, že bude v souladu s článkem 2 úmluvy uplatňovat úmluvu na všechny oběti domácího násilí stejně, obstojí ve světle této praxe, nebo Česká republika bude úmluvu uplatňovat na všechny oběti, ale ne úplně stejně. Tím jsem se dostal k závěru svého příspěvku. Rád bych shrnul čtyři doporučení. Já bych doporučil, říkám, zase se nevyjadřuji k věcné dimenzi, to mi nepřísluší, nemám vůbec žádný mandát, abych nějak hodnotil Istanbulskou úmluvu jako takovou. Ale doporučil bych, aby základem tisku o ratifikaci byl český překlad, který co nejvěrněji odpovídá autentickým zněním Istanbulské úmluvy, který používá výraz gender jednotně, nikoliv v různých významech. Druhé doporučení, aby byl obsah chystaných výhrad hodnocen ve světle skutečností, že 5 let po přistoupení bude nutné případné zachování těchto výhrad věcně odůvodnit. GREVIO už teď říká, že bude usilovat o zrušení všech výhrad. Třetí doporučení, aby byl hodnocen přínos chystaného výkladového prohlášení, jehož smysl se jeví ve světle mezinárodního práva jako pochybný, nebo jako dokonce nulový. Čtvrté doporučení, aby bylo provedeno určité hodnocení, vidím tady pana doktora Kříže, který se toho možná dnes ujme, aby bylo provedeno důkladné hodnocení dosavadního monitorování ze strany GREVIO a ze strany Výboru smluvních stran, protože z toho taky vyplývají poznatky, které mohou být relevantní pro pochopení Istanbulské úmluvy jako lidsko-právního dokumentu. Děkuji za pozornost.

Jiří Oberfalzer: Děkuji panu prefesorovi Scheuovi. Nyní poprosím pana doktora Karla Šimku, soudce, pedagoga a politologa, který byl v letech 2001 až 2005 soudcem Okresního soudu Praha-západ, v roce 2005 se stal soudcem Nejvyššího správního soudu, kterému nyní předsedá, a sice od února 2022. Externě vyučuje na Fakultě právnické Západočeské univerzity a také působí na CEVRO Institutu. Prosím, Vaše ctihodnosit.

Karel Šimka: Dobrý den, vážený pane místopředsedo, vážená paní předsedkyně, dámy a pánové. Já děkuji za pozvání na toto setkání. Předem avizuji, že ode mě neuslyšíte, podobně jako od předřečníka, doporučení, jestli Istanbulskou úmluvu schválit nebo neschválit. To není role soudů. Soudy v tomto mají být určitě zdrženlivé. Ale ode mě uslyšíte určité úvahy nad tím, jaké mohou být konsekvence v praxi, pokud přijmeme určitou mezinárodní smlouvu, jak se to projeví v praktické aplikaci této smlouvy v každodenní praxi orgánů státu, soudů a tak dále. Když se podíváme na vztah mezinárodního práva a vnitrostátního práva, tak si musíme uvědomit, jak je to

upraveno v ústavě. Bylo to tady lehce zmíněno kolegou, myslím si, že prvním řečníkem. My si musíme uvědomit, že od roku 2001 máme naprosto jasně nastaven vztah mezi vnitrostátním a mezinárodním právem tak, že v článku 1 odst. 2 se říká, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. V článku 10 se říká, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas, jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu. Stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Toto je velmi jednoduché ustanovení, ale ono je velmi důležité v tom, že vlastně automaticky vtahuje tu smlouvu podle článku 10 do vnitrostátního právního řádu, a pokud je aplikovatelná, to znamená, pokud je dostatečně konkrétní, velmi to zjednodušuji, dává nějaká práva někomu, tak tato práva z této smlouvy, ta ustanovení této smlouvy jsou vnitrostátně přímo aplikovatelná, tedy se také mohou uplatňovat u soudů, správních orgánů, mohou se žalovat atd. To znamená, že ve chvíli, kdy něco takového se přijme, stane se to podle článku 10 vnitrostátně závazným, může to vést, může to být podkladem pro spory nebo nějaké nároky, které jsou vnitrostátně uplatňovány. Když se podíváme, co to znamená, jak to funguje v praxi. Velmi často se stává, že stát chce používat podpis mezinárodní smlouvy jako nástroj mezinárodní politiky. To je naprosto legitimní. Ale on to někdy používá i formou jakéhosi mezinárodně právního pokrytectví v tom smyslu, že je tlačěn nebo chce z nějakých důvodů politických podepsat, chce se tím třeba trochu chlubit, používat to v nějaké mezinárodně právní argumentaci nebo obecně mezinárodní politice, ale nemá tak úplně jaksí v úmyslu ty své závazky, které podepíše, tak úplně dodržovat. Pokud by toto chtěla dělat Česká republika, tak by měla problém, právě s ohledem na svou úpravu vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva, protože ta úprava prostě automaticky vtahuje tyto typy smluv do vnitrostátního práva a vytváří možnosti se práv z těchto úmluv jaksí domáhat. Proto vždycky, když se hovoří o mezinárodně právním závazku, říkám, udělejme ho, ale jenom ve chvíli, kdy si uvědomíme, že opravdu tento závazek znamená nějaké vnitrostátní povinnosti státu, nějaké vnitrostátní nároky, a to, že opravdu se o něj můžeme vnitrostátně nějak soudit. Dodávám, když to uděláme, musíme přijmout důsledky takového kroku, to znamená to, že se těch závazků, těch práv nebo těch povinností, jde o obecný princip, zmocní vnitrostátní právní praxe, ať už jsou to advokáti nebo byznys nebo aktivisté nebo vládní úředníci, samozřejmě v posledku soudy, které budou posuzovat spory na základě takového závazku. Ty praktické důsledky se dají jaksí rozdělit do dvou základních skupin. Zaprvé, už jsem to tady zmínil, je tady nějaký vnitrostátní systém ochrany práv, který je možno jaksí uplatnit, u něhož je možno se domáhat nějakých nároků, ať už jsou to správní orgány nebo případně potom soudy. Tento vnitrostátní orgán je obvykle doplněn možností obrátit se na soudy mezinárodní, v našem kontextu je to zejména Evropský soud pro lidská práva, protože spousta těch závazků, které budou takto přijaty, se dotýká nějakých práv chráněných úmluvou, o jejímž porušování nebo neporušování rozhoduje Evropský soud pro lidská práva. V určité míře se to samozřejmě

může, ale zpravidla nepřímo, týkat i vztahu k Soudnímu dvoru Evropské unie. To je jedna stránka věci, to znamená vytváření prostoru pro spory z těchto nároků. Pak, ono je to jaksi druhá strana téže mince, státu vzniká povinnost to právo dodržovat, což znamená, že stát má mezinárodně právní povinnost, kterou pak musí nějakým způsobem vnitrostátně provádět, aby naplnil podmínky nebo závazky, které mu z té úmluvy plynou. V poslední době se velmi hovoří, judikatura ESLP je toho docela bohatá, o tzv. pozitivních závazcích státu, to znamená o tom, že stát musí být aktivně činný v tom, aby ty závazky, ke kterým se sám zavázal, naplnil nějakou vnitrostátní legislativou, vládní politikou, administrativou, systémem ochrany práv. Toto všechno vede k tomu, že po státu je požadováno, aby splnil ty své pozitivní závazky k naplňování toho mezinárodního práva nebo základního práva. Když se toto potom v praxi začne v konkrétních případech dít, tak samozřejmě ono to má různé projevy. V první řadě ten nový mezinárodní závazek většinou vede k tomu, že se běžné pojmy národního práva v tom kontextu, v jakém se jaksi dotýkají právě toho mezinárodního závazku, vykládají ve světle cílů, ve světle pojmů a ve světle obecně smyslu a účelu toho mezinárodního závazku nebo té mezinárodní smlouvy, která zakládá tuto novou povinnost. Jsou velmi důležité potom nejenom vlastní normativní texty těch smluv, ale i třeba preambule, obecné programové cíle jako smysl a účel třeba té mezinárodní smlouvy, ale samozřejmě interpretuje se to i ve světle doprovodných materiálů, ve světle nějakého mezinárodního legislativní vývoje, to znamená historie schvalování té smlouvy, a samozřejmě velmi důležitá je zahraniční praxe nebo praxe nějakým způsobem hodnocená a kvalifikovaná institucemi, které ta mezinárodní smlouva třeba vytváří ke kontrole nebo monitorování svého vlastního dodržování. Může se stát, není to jaksi úplně vzácný případ, že pojmy, které mají vnitrostátně nějaký význam, se postupně mohou významově posouvat někam, kam to směřuje z hlediska toho mezinárodního závazku, ale kde to možná ta vnitrostátní praxe původně vůbec si neuvědomovala, že by ten posun mohl nastat. Takže úplně obyčejné pojmy jako rodina, manželství, sňatek nebo už zde zmíněný pojem pohlaví kontra gender, nebo muž a žena mohou mít v tomto ohledu postupně trochu nějaký jiný význam. Samozřejmě i takové pojmy jako třeba násilí nebo souhlas nebo bezpečí nebo ochrana zase můžou takřikajíc významově driftovat někam jinam, než kde to bylo doposud tak vnímáno. Samozřejmě ve světle těch tzv. pozitivních závazků státu vzniká obvykle jaksi tlak na nějaké dotváření, úpravy, rozvoj legislativy, směřující k ochraně těch mezinárodně přijatých závazků. Co je zajímavé právně sociologicky, všechno toto by bylo vlastně nedůležité, kdybychom neměli někoho, kdo se o ta práva začne prát, začne je nějakým způsobem prosazovat a soudit se o ně nebo se jich domáhat před různými úřady. Jakýkoli tento systém vede k tomu, že se vytvoří nebo že vznikne skupina lidí nebo lidé, kteří ta práva prostě začnou hájit. To je profesionální nebo poloprofesionální svět, který je tvořen na jedné straně neziskovými organizacemi, aktivisty, já to slovo nepoužívám vůbec jaksi v tom negativním slova smyslu. Aktivistkami byly i feministky na konci 19. století, díky kterým dnešní ženy mohou volit. Ale prostě

snažíme se to sociologicky popsat. Aktivisté, neziskovky, různí dotační podnikatelé, kteří jsou spojeni s tím, že ty neziskovky mohou získávat nějaké dotace. Pak jsou tady samozřejmě další lidé v tom ekosystému, advokáti, úředníci, členové vládních agentur, kteří ta práva nějakým způsobem na vládní bázi prosazují. Tento sociologický aspekt, to znamená to, že každé právo vytvoří ekosystém k jeho prosazování nebo k boji o tom právu, to bychom podle mého názoru neměli už žádné mezinárodní smlouvy jaksi pominout. Na závěr za mě je důležité si při přemýšlení o tom, jestli na sebe určitý mezinárodní závazek vezmu, z pohledu zákona se ptát na několik věcí, ty otázky si klást postupně. Z mého pohledu je důležité vlastně si u každé mezinárodní smlouvy v první řadě říci, přečíst si ji pořádně, přečíst si její smysl a účel, zamyslet se nad jejím hodnotovým zaměřením a říci si: Chci tuto změnu pro její skutečnou podstatu? Jestliže ano, pak je odpověď jasná. Pokud ji chci, tak pro ni hlasuji. Pak je dobré se ptát, jestli jsem si vědom také možných konsekvencí té smlouvy, to znamená toho, co jsem tady před pár minutami řekl, že nepodepisuji jenom text, ale podepisuji i jeho budoucí interpretaci, podepisuji možná určité hodnotové, mocenské či společenské posuny, které ta interpretace s sebou může v budoucnu přinést. Pokud si někdo na tu otázku odpoví, že tu úplnou čistou základní podstatu té smlouvy vlastně podepisovat nechci, přinejmenším se v nějakém ohledu bojím tohoto, pak by si měl ten člověk položit otázku, takhle... Ten důvod, proč to nechci, může být různý. Důvod, proč pro to možná budu muset hlasovat, zase může být různý, ať už třeba to mezinárodně právní pokrytectví, které jsem zmínil, nebo nějaký vnitrostátní politický kompromis. Pokud mám nějaké jiné důvody než podstatu té smlouvy, pro které pro tu smlouvu chci hlasovat, pak si samozřejmě musím klást otázku, jestli mi to stojí za to. Jinak řečeno, jestli to, co za to dostanu, se vyváží s riziky, které ta smlouva může přinést. Samozřejmě se může stát, že někdo má naprosto jasný názor, že tu změnu nechce, ale ocitá se nebo může přijít do situace, že bude v menšině, v takovém případě samozřejmě si může právem klást otázku, co to znamená a co to bude znamenat do budoucna. Já jsem tady popisoval, že každá mezinárodní smlouva nebo každá skupina práv, řekněme, vede ke vzniku jakéhosi ekosystému, v němž se bojuje o ta práva. Samozřejmě to může fungovat jaksi i obráceně, to znamená, takovýto ekosystém může být vytvořen a vzniknout i na boj proti těmto nově zaváděným právům, tzn. ta obrana bude zrcadlově velmi podobná tomu, jak funguje boj za ta či ona práva, pozitivní nebo aktivní. Tady nezbývá mně jako právníkovi, protože není mojí rolí komentovat to politicky, říci, nezapomeňme na to, že někdy se z menšiny rodí většina, ale jindy ta většina může o svou většinovou pozici přijít a stát se zase menšinou. Dbejme na to, aby jak většina, tak menšina mohli mít právo se vyjadřovat, hlasovat. I když se stane ta většina menšinou, aby byla patřičně respektována. Děkuji za pozornost.

Jiří Oberfalzer: Děkuji vám, pane předsedo. V programu máme nyní přestávku na kávu. Optimistický přístup pořadatelů vyčleňuje 15 minut, to se nikdy nesplní, tak jsem vděčen řečníkům, že nám ještě 15 minut ušetřili. Poprosím vás, abychom se zde sešil v 15:15 hodin. Prosím, tímto směrem, pracovníci Senátu vás nasměrují, se vydejte za krátkým občerstvením. Děkuji všem vystupujícím a těším se na pokračování programu.

(po přestávce)

Jitka Chalánková: Vážené dámy, vážení pánové, dovoluji, abych zahájila naši další část naší konference. Snad jste se už všichni občerstvili a můžeme začít s plnou silou. Jako první v této části bych poprosila paní doktorku Novotnou, místopředsedkyni České advokátní komory. Ještě než přijde ke stolku, tak bych vám chtěla říci, že máte k dispozici sluchátka, to se potom týká zejména té části francouzské. Zapojit si je můžete na svých místech, v tom prostředním panelu. Pod číslem 1 bude český jazyk a pod číslem 2 bude francouzský jazyk. Paní doktorka Novotná je paní advokátka a publicistka a nositelka titulu Právník roku 2016 v oboru finančního práva. V letech 2013 až 2017 působila jako členka Kontrolní rady České advokátní komory, od roku 2017 je členkou představenstva a od roku 2019 místopředsedkyní České advokátní komory. České advokátní komoře se věnuje především obchodnímu a daňovému právu. Jako místopředsedkyně České advokátní komory se účastní vyjednávání se zástupci ministerstva spravedlnosti ohledně novely zákona o advokacii, která by měla mimo jiné zpřesnit úpravu důvěrnosti vztahu advokáta a klienta. Už poprosím paní doktorku o její prezentaci.

Monika Novotná: Zvládla jsem zapnout mikrofon, takže jsem projevila první technickou zdatnost... Já především moc děkuji za pozvání, mně není úplně příjemné, že k vám stojím zády, takže se omlouvám. Asi jste jako senátoři zvyklí, ale mně to nedělá úplně dobře, protože ti nejdůležitější jsou za mnou. Já navazuji už na to, co řekl pan náměstek Stanislav. Já bych se tady měla z pohledu České advokátní komory a jejího představenstva věnovat jednomu článku v Istanbulské úmluvě, a to je článek 28. Ten článek 28 je přijímán někdy s obavami nebo s výhradami, protože říká, že smluvní strany přijmou taková nezbytná opatření, která jim zajistí, aby zásady mlčenlivosti, které vnitrostátní právo ukládá některým profesním skupinám, nebránily v možnosti podat oznámení příslušným organizacím a úřadům, pokud mají důvod domnívat se, že byl spáchán trestný čin, nebo lze další závažné trestné činy očekávat. Vztahuje se to jenom na trestné činy, které se týkají Istanbulské úmluvy, to znamená násilí na ženách a genderově motivované násilí. Samozřejmě ta první obava, která je, na základě čistě znění článku 28, jestli se nejedná o další pokus o zásah do mlčenlivosti advokáta, jestli

Istanbulskou úmluvou nedochází k porušení práva na spravedlivý proces. Já to vezmu trochu šířeji než pan náměstek Stanislav, protože si myslím, že každá mezinárodní smlouva a vůbec každý právní předpis musí být vykládán nejen v souladu se svým doslovným zněním, ale i v souladu s účelem, který chtěli tvůrci toho předpisu, to znamená v tomto případě tvůrci Istanbulské úmluvy. I vzhledem k tomu, jak problematiku mlčenlivosti advokáta vykládá náš Ústavní soud a jak ho vykládá Evropský soud pro lidská práva. Pokud se zabýváme tím ústavním rámcem, tak jedním z mnoha ústavních nálezů je ústavní nález z roku 2019. Ten se jednoznačně vyslovil k tomu, že povinnost mlčenlivosti advokáta je nezbytným předpokladem pro právo na spravedlivý proces. Pokud by povinnost mlčenlivosti byla jako zásada advokátní profese prolomena nepřípustným způsobem, tak dochází jak k zásahu do práv klienta, tak k zásahu do práv advokáta, protože je narušena ta vzájemná důvěra, která mezi advokátem a klientem musí být. Já jen upozorním na to, že žádný advokát nemůže být nucen, aby oznámil trestný čin, který mu spáchal jeho klient. I v případě, že by klient přišel a řekl, já jsem terorista, spáchal jsem teroristický čin, tak není věcí advokáta, je mu to zakázáno, aby oznámil takový čin. Jediný okamžik, kdy evropské právo a následně tedy i český zákon prolamuje advokátní povinnost mlčenlivosti, jsou předpisy proti praní špinavých peněz, to znamená proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, které říkají, že za určitých okolností má advokát oznamovací povinnost. Řeší se to složitým způsobem tak, aby advokát to oznámení činil prostřednictvím Advokátní komory, ta znova vyhodnotila, zda je to skutečně ten případ, na který se vztahuje ten daný předpis, pak takové oznámení posílá Finančně analytickému úřadu a stejným způsobem jde tedy kontrola zpátky. Důležitá je i unijní rozhodovací praxe, protože v tomto případě se můžeme opřít i o rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva z roku 2012. Už tam v tom sporu Michel proti Francii řekl, že advokáti obhajují stranu sporu v soudním řízení, a to by nemohli zajistit, to znamená, nemohli by splnit svou základní úlohu, pokud by jim nebyla zajištěna důvěrnost informací. Toto už jde trošku nad rámec té čisté povinnosti mlčenlivosti, tak jak ji známe v českém právu, protože ta povinnost mlčenlivosti se vztahuje pouze na advokáta, ale Evropský soud pro lidská práva říká, že důvěrnost by měla krýt celou tu komunikaci, to znamená výměnu informací mezi advokátem a klientem. V rámci implementace DAC 6, což byla směrnice o automatické výměně informací, o přeshraničních uspořádáních v daňové oblasti, jsme jako advokáti zaznamenali snahy o prolomení advokátní mlčenlivosti. V té době se, když se ta směrnice projednávala na úrovni Evropské unie, tak se podařilo CCBE, což je Evropské sdružení advokátních komor, prosadit přímo do té směrnice, že smluvní strany jsou oprávněny respektovat profesní mlčenlivost, pokud ji mají upravenou ve vnitrostátním právním řádu. Na základě toho se potom České advokátní komoře podařilo při implementaci té směrnice do českého práva prosadit to, že advokáti nebudou oznamovat přeshraniční uspořádání, která mají nějaké daňové konsekvence, ale že tu povinnost budou mít jiní poradci, pokud nemají zákonnou povinnost mlčenlivosti nebo ji bude mít přímo ten

klient. Na základě tedy předběžné otázky, kterou vznesl v rámci implementace DAC 6 jiný Ústavní soud, dospěl i Soudní dvůr Evropské unie k názoru, že ta směrnice, která by ukládala advokátům povinnost oznamovat přeshraniční uspořádání, tak je porušením práva na spravedlivý proces. Napřed to řekl generální advokát, nakonec to řekl i rozsudek velkého senátu. Ten rozsudek i zakázal tedy členským státům Evropské unie používat tu směrnici DAC 6 k tomu, aby prolamoval advokátní mlčenlivost. To je velmi důležité i ve vztahu k Istanbulské úmluvě, protože Istanbulská úmluva by mohla být někdy zneužita k tomu, aby se prolamovala advokátní mlčenlivost, aby se řeklo: Vždyť ona vlastně chce. Jejím účelem je zabezpečit oznamování násilných deliktů, které podléhají úmluvě, tak ona by mohla vlastně chtít prolomit advokátní mlčenlivost a uložit i advokátům, aby v případě, že se dozví o spáchání nějakého trestného činu násilí na ženách nebo násilí obecně, tak aby měli povinnost takovou věc oznámit. To, co jsem teď, ten můj úvod směřoval k tomu, abychom mohli vždy říct: Ne, Istanbulská úmluva to nevyžaduje a vyžadovat to nesmí. Tady je jenom krátce zmíněné naše stanovisko vůbec k problematice důvěrnosti vztahu advokáta a klienta. To se tedy týká i té projednávané novely zákona o advokacii, kde bychom chtěli zajistit to, že výměna informací mezi advokátem a klientem bude považována za důvěrnou jako celek, že nikdo nebude smět být nucen k tomu, aby vydal takovou informaci jakémukoli orgánu veřejné moci nebo třetí osobě právě proto, abychom řekli, nejen advokát, ale i ten klient musí být chráněn v tom, že to, co mu advokát poskytne, to, co mu advokát poradí, nebo to, co mu advokát sepíše, tak nemůže být automaticky nucen předat orgánu veřejné moci, protože na něj se ta povinnost mlčenlivosti nevztahuje. Ta se vztahuje jenom na advokáta. Pan poslanec Polčák tady mluvil už o stanovisku Benátské komise, já jsem si ho vzala také a také jsem si ho nastudovala. Uklidnilo mě, pokud jde o tu povinnost mlčenlivosti, právě v tom směru, že Istanbulská úmluva sama o sobě nevyžaduje, aby smluvní strany přijaly právní předpisy, které by mohly být vnímány jako neslučitelné s ústavními ustanoveními o důvěrném charakteru sdělení mezi advokátem a klientem. Sama důvodová zpráva říká, že Istanbulská úmluva nenarušuje právo na spravedlivý proces a nesmí ho narušovat. Pokud jde o ty advokáty, tak ani tam ta důvodová zpráva neříká, že by se měl článek 28 vztahovat na advokáty. Hovoří tam právě o lékařích, o psychologích. To je něco, co už to naše právo má. My nemáme lékařské tajemství v takovém rozsahu, že by chránilo nebo dokonce zakazovalo lékařům oznámit podezření, že byl spáchán násilný trestný čin. Zcela standardně ošetřující lékaři na pohotovostech oznamují své podezření policii a dál se to šetří. Dokonce k tomu ani nepotřebují souhlas pacienta. U těch advokátů je to zcela jednoznačné. Nemůžou nikdy oznámit klienta, ale oni nemůžou být ani nuceni k tomu, aby oznámili své podezření v případě, že tím klientem je poškozený. Protože i tam může být nějaká strategie procesního zastoupení toho poškozeného nebo v tomto případě té poškozené. Nemusí být ani v jejím zájmu okamžitě zveřejňovat a hlásit to, že se jí děje násilí, protože je třeba zapotřebí nějaká jiná forma pomoci, která musí předcházet tomu trestnímu oznámení.

To trestní oznámení může přijít teprve v okamžiku, kdy ta potenciální oběť je už v určitém bezpečí, že tedy nebude to trestní oznámení jí k tíži. Já jsem moc ráda, že můžu vystoupit na půdě Senátu, protože jakékoli prolomení advokátní mlčenlivosti, které by se odvolávalo na Istanbulskou úmluvu a závazek z Istanbulské úmluvy, se nakonec bude projednávat tady v Senátu. Já bych chtěla za Českou advokátní komoru slíbit, že my to budeme velmi pečlivě sledovat a že jakýkoli takový pokus budeme připomínkovat, budeme upozorňovat na to, že není v souladu s ústavou, že není v souladu s Úmluvou o základních lidských právech a svobodách, že není v souladu ani s ústavní praxí naší ani s rozhodovací praxí evropských soudů. Takže jsem vás jenom chtěla poprosit o to, abyste v tomto úsilí byli na naší straně. Děkuji za pozornost.

Jitka Chalánková: Přemýšlela jsem chvilku... Nyní poprosím paní profesorku, doktorku Danu Hamplovou, která je odbornou pracovnící a vedoucí Oddělení sociální stratifikace Sociologického ústavu Akademie věd České republiky. Od roku 2022 je členkou Rady vlády pro vědu, výzkum a inovace. Zaměřuje se na kvantitativní sociologii, a to především na témata rodiny, kvality života, zdraví, sociálních nerovností a náboženství. Je autorkou například odborné publikace Souhrnná výzkumná zpráva zaměřená na kumulativní efekty sociálního znevýhodnění na zdraví a kvalitu života. Paní profesorko, prosím, máte slovo.

Dana Hamplová: Já mockrát děkuji. Děkuji. Děkuji za pozvání. Já se přiznám, že když jsem viděla ty předchozí řečníky, tak jsem se trochu zděsila, protože mám pocit, že ta moje prezentace je taková velmi akademická, školometská. Navíc nejsem právník. Jsem ta socioložka. Naštěstí tady pan poslanec Vondra už není, takže ho nebudu děsit... Ale aspoň je to takové trochu rozšíření. Právě proto, že já nejsem právník, jsem sociolog, tak se budu zabývat vlastně širšími otázkami. Nezajímají mě ty právní dopady, ale zajímá mě především ta část Istanbulské úmluvy, která se věnuje snaze změnit kulturní vzorce, protože to je věc, která je na tom možná právě nejkontroverznější, že se státy zavazují, že změní chápání těch základních pojmů a vztahů a stereotypů, týkajících se mužů a žen. Ta moje prezentace bude trochu o tom, do jaké míry vůbec můžeme ty vzorce měnit, jestli je chceme měnit, jaké to má důsledky. Protože, jak jsem říkala, moje prezentace je taková trochu školometská, tak já se prostě nemůžu ubránit tomu, abych nezačala vlastně tou nejzákladnější otázkou, a to je to, jestli vůbec existuje něco jako lidská přirozenost, jak se to odráží potom v těch diskusích týkajících se Istanbulské smlouvy. Ona to totiž není jenom filozofická otázka, ale to pojetí lidské přirozenosti prostupuje celou společností, našim myšlením, celou politickou kulturou. Bez toho si nemůžeme vůbec představit naše diskuse. Ale přitom to velmi často není explicitně řečeno, jak si představujeme lidskou přirozenost. Historicky tady máme dvě tradice v Evropě,

jedna je ta, řekněme, židovsko-křesťanská tradice, která věří, že člověk byl stvořen k obrazu božímu, má nějakou přirozenost danou. Potom tady máme, řekněme, takovou tu tradici, která se spojuje hodně se jménem Johna Locka, ale sahá až do starého Řecka, a ta vidí člověka jako tabula rasa, jako prostě nepopsaný list, který teprve výchovou a socializací přijímá tu svoji podstatu. Pro tu dnešní diskusi je asi podstatné to, že v podstatě ty dvě hlavní ideologie, politické ideologie nebo myšlenkové proudy 19. a 20. století, jsou založené na té druhé tradici, na té představě, že lidská přirozenost je velmi tvárná, v podstatě je ji možné nějakým způsobem do značné míry... Vlastně že neexistuje něco takového jako lidská přirozenost. V sociálních vědách už je to skoro dnes takové slovo, které když řeknete, tak jste asi trochu fašista, protože o přirozenosti se vůbec nemluví. Ale zároveň je tam nějaká implicitní představa, že přirozenost existuje, že nějaká verze přirozenosti existuje. Mě bude zajímat především to, jak k této diskusi přispěl marxismus, protože to je, myslím si, pro pochopení těch současných diskusí asi nejdůležitější. Jak všichni, řekl bych, starší lidé znají z hodin marxismu, leninismu, základem té marxistické představy je to, že tady máme ekonomickou základnu, která determinuje úplně všechno, pak máme tu nadstavbu, náboženství, ideologie, myšlenky. Ale to je jenom odrazem těch ekonomických, výrobních vztahů. To je důležité z toho hlediska, že v podstatě to přináší takovou implicitní představu o lidské přirozenosti, která je založena na tom, že lidská přirozenost je něco, co se vyvíjí. V podstatě to jenom odráží ten daný stav těch výrobních vztahů. Nejenom že se vyvíjí, ale protože směřujeme k té úžasné utopické společnosti, tak my tu lidskou přirozenost můžeme měnit a musíme vytvářet toho nového člověka, který bude odpovídat, který bude vhodný na budování té nové společnosti. Co je možná zajímavé, že od samého začátku těchto marxistických, marxisticko-leninských hnutí tam byl velmi silný důraz na otázky postavení mužů a žen, resp. na snahu změnit to chápání muže a ženy. Já bych zde připomněla jeden marxistický nebo, řekněme, levicový experiment, o kterém se už dnes nemluví, ale je to v podstatě podle mého názoru naprosto zásadní pro diskusi nebo přináší zásadní důsledky pro tu naši diskusi, a to jsou izraelské kibucy. Ty izraelské kibucy, to je taková zajímavá věc. Většina z nás, když si představí kibuc, to jsou taková ta družstva kolektivistická, ale málo se ví to, že ti zakladatelé, to byli většinou emigranti z východní Evropy, kteří byli právě ovlivněni ruskou revolucí, utopickým feminismem. Oni se snažili osvobodit člověka od té zkorumpované buržoazní kultury, osvobodit ženy od tradičních rolí a od mateřství, což bylo vnímání biologická tragédie žen. Já jsem si toto vzala, to je z prohlášení kibucu, jako by z toho programového, o co se kibucy snaží. Proč mluvím o tom, že to je jeden z největších sociálních experimentů 20., nebo nejenom 20., obecně si myslím, že to je jeden z největších sociálních experimentů v historii, protože tam v podstatě došlo ke snaze úplně zrušit rodinu a zrušit ty základní vztahy nebo ty základní definice toho, co je muž a žena. Děti se odevzdávaly po narození do kolektivní výchovy, potlačovaly se tam jakékoli znaky pohlavního dimorfismu, ženy se měly oblékat stejně jako muži,

dělaly úplně stejnou práci. V podstatě šlo o to opravdu vymazat pohlaví. My máme o tomto velmi dobré záznamy, jak to vypadalo, protože americký antropolog Melford Spiro navštívil kibuc dvakrát za sebou, v 50. letech napsal takovou, řekněme, téměř oslavnou knihu, která popisuje to, jakým způsobem se to prostě podařilo změnit, tu lidskou přirozenost. Prostě se ukázalo, že ono to jde. Problém byl v tom, že Melford Spiro byl čestný člověk, kterého zajímala pravda více než ideologie, takže on se do toho kibucu vrátil po více než 20 letech a napsal novou knihu, která se jmenovala Kibucké ženy - revisited. Tehdy dospěl k závěru, že kibucy uspěly ve všem, kromě reformy rodiny. Dnes už po dalších několika desetiletích můžeme říct, že kibucy neuspěly vůbec v ničem, ani v tom kolektivním vlastnictví. Ale řekněme, že v těch 70. letech to ještě vypadalo poměrně pozitivně. Co je vlastně na tom zajímavé, je to, že v těch některých kibucech byly tři generace lidí. Takže tam byli lidé, jejichž rodiče vyrůstali v té kolektivní výchově v kibucu a neznali ty vzorce. Kibucy měly samostatné školy, takže oni se nesetkávali ani jakoby s tou normální, nebo s tou většinovou společností mimo kibuc. Nakonec se tam vlastně vytvořily takové ty dost tradiční genderové role. To je taková možná pozitivní věc pro konzervativce, kteří tady jsou, že to je složitější... Opravdu když čtete to, jak to v tom kibucu vypadalo, to je naprosto fascinující. Já tady bohužel nemám čas to popisovat, ale je to hodně zajímavé. Možná je dobré říci, že právě proto je dnes i útok nejenom na rodinu samotnou, ale i na ty biologické vazby, protože se ukázalo, že v kibucech se rekonstituovala rodina podle těch biologických vazeb. Nás samozřejmě zajímají mnohem víc ty současné západní společnosti. Tam je zajímavé, že tam v podstatě bez ohledu na úspěch, neúspěch různých těchto experimentů, tak v té současné sociální realitě naprosto jednoznačně převažuje představa té tvárné lidské přirozenosti. V podstatě všechno, co máme, máme dané výchovou. Neexistuje nic, co bychom neměli dané výchovou. Můžeme vlastně vytvořit nového člověka tím, že jednak minimalizujeme ty biologické vazby mezi rodiči a dětmi, zároveň systematickou výchovu, která změní ty kulturní vzorce, změní ty genderové role. Mimochodem, tuto druhou část o změně genderových rolí a potřebě propagovat témata, jako je rovnoprávnost a nestereotypní genderové role, jsem převzala z Istanbulské úmluvy. Je to závazek, že stát musí platit v podstatě tyto programy. Jedna věc je to, že dnešní sociální vědy i společnost věří, že může člověka změnit, může vytvořit nového člověka. Druhá věc je otázka, proč by to měla dělat. V tomto si myslím, že vlastně ta otázka toho domácího násilí je nějaký nástroj legitimizace, prosazování těchto, řekněme, myšlenkových proudů. Proč si myslím, že to je především nástroj legitimizace? Protože samozřejmě pokud chceme použít změnu genderových rolí na to, abychom potlačili domácí násilí, tak se musíme ptát, jestli máme nějakou empirickou základnu pro to, abychom mohli říct: Ano, když se budou muži chovat jako ženy, ženy se budou chovat jako muži, bude ta společnost méně násilná. To je velmi komplikované, protože když se podíváme na tu celou jakoby makrorovinu, celospolečenskou makrorovinu, tak tam sice můžeme srovnávat jednotlivé společnosti, ale je to trochu problematické

tím, že ty statistiky nejsou srovnatelné. To, jak se chápe znásilnění, jak se chápe násilí v různých zemích, to prostě vůbec není jednoduché. Asi jediná srovnatelná charakteristika je násilná smrt. To je to jediné, co můžeme mezinárodně srovnávat. Ale co můžeme srovnávat, je potom to, jakým způsobem vypadá domácí násilí v těch párech, které se neřídí tou tzv. heteronormativní kulturou, nebo těmi vzorci, které nejsou heteronormativní. V podstatě můžeme předpokládat, že pokud jádrem domácího násilí jsou ty stereotypní tradiční vzorce mužů a žen, tak v párech, které se neřídí těmi stereotypními vzorci, by mělo být nižší násilí. Naštěstí na toto máme zrovna poměrně hodně dat. Tento graf je ze Spojených států. Je to Centers for Disease Control and Prevention, je to v podstatě jedna z největších státních organizací. Když se podíváme, je to podíl žen, které zažívají partnerské násilí. Ne jakýkoli typ násilí, ale partnerské násilí. Ten žlutý sloupec vlevo, to jsou ženy bisexuální, ten růžový vzorec, tedy ten růžový sloupec, to jsou ženy lesbické, ten modrý, nejnižší vzorec jsou ženy v heterosexuálních vztazích. Nalevo tam máme veškeré násilí, napravo máme potom to závažné násilí, které se definuje tak, že vás někdo opravu zbijí a podobně. Jak vidíme, proti všem těm předpokladům, že heteronormativita vede k násilí, ty heterosexuální páry jsou nejméně násilné. Není to jenom tím, že by se hlásily méně. Naopak je teď velmi široká literatura o tom, že v podstatě u těch LGBT párů je velká nechuť hlásit domácí násilí, strach, oni se bojí jít na tu policii, protože budou mít pocit, že je ti policisté nebudou brát vážně, že mě zmlátila moje partnerka... Je tam větší vlastně nějakým způsobem bariéra to hlásit. Možná je dobré říct, že výskyt násilí v těch neheteronormativních párech, musela jsem si to cvičit, abych to tady správně vyslovila, tak to není jedna studie, která by to ukazovala. V podstatě se to ukazuje systematicky. Minimálně se ukazuje to, že tam ty rozdíly buď nejsou, nebo spíše naprostá většina studií ukazuje, že ten výskyt domácího násilí je vyšší v těch neheterosexuálních párech. Já jsem tady uvedla nějaké příklady, nechci to rozebírat do podrobností. Co je závěrem mé prezentace? Můžeme se rozhodnout, že chceme, aby naše společnost vypadala jinak, můžeme se snažit rozhodnout to, že bychom chtěli, aby se změnila podoba vztahů mezi muži a ženami, aby se změnily mužské a ženské role. To je politické zadání, které vychází, řekněme, z nějaké představy. Je to prostě otázka politiků nebo obecně nějaké sociální diskuse. Ale měli bychom si říct, že pokud se k tomu rozhodneme, tak to neznamená, že tím snížíme domácí násilí. V podstatě neexistuje empirická evidence o tom, že podpora těchto nestereotypních rolí sníží domácí násilí. Minimálně v současné době na to nemáme žádnou podporu. Takže to by byl můj závěr tohoto vystoupení.

Jitka Chalánková: Děkuji za vynikající přednášku, děkuji moc. Jako další vystoupí pan docent Jakub Jínek, doktor filozofie a proděkan pro vědu Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Zabývá se dějinami filozofie, politickým myšlením a etikou. Je rovněž

národním delegátem Komise pro sociální otázky při... Komise v Bruselu. Můžu to tak říct.

Jakub Jínek: Děkuji vřele za milé přivítání, také za veškerou organizaci. Moje role bude podobná jako moje předřečnice. Nezabývám se ani politikou ani právem, budu hovořit z hlediska filozofie. Jako filozofa, akademického filozofa mě velice překvapila, to musím přiznat, síla té diskuse a reakce na ty jednotlivé výroky. To je jedna věc. Zadruhé mě taky překvapilo velmi silné mediální pokrytí té věci, protože nebývá vždy zvykem, že by zrovna tedy mezinárodní smlouvy byly středem mediální pozornosti. To je samo o sobě už podezřelé. Při samotném pohledu do textu, do textu Istanbulské smlouvy, ten dojem nepatříčnosti nebo přehnanosti spíš vzrůstá. Ten text je místy velmi špatně napsaný, mně se tedy aspoň zdá. Možná je to tedy věc překladu, to nevylučuji. Ale zdá se, že minimálně ty vágnosti jsou tam systémové, strukturní. Možná i rozpory, jak se budu snažit i ukázat. Pokud ten dokument neupadl ihned v zapomnění, tak je to důvod pro nějaké zamyšlení, a samozřejmě ty důvody leží i v tom, že byl podáno také trestní oznámení na kritiku té Istanbulské smlouvy, to bych rád připomněl. Je to případ monsignora Piňhy, který jistě spadá velmi dobře do té položky cancel culture, tedy kritika nikoli věci, ale kritika kritika, lépe řečeno, pokus o anihilaci názorového oponenta. To je jedna věc. Druhá věc je taky, jestli dovolíte, ta jazyková stránka, ti kritikové vůbec nesledovali nebo ti podavatelé vůbec nesledovali kontext daného proslovu. Ten kontext byl: Mše svatá, výklad Písma. Ten kontext v tomto, že vykládáte vlastně Bibli, je zcela klíčový. A to bezkontextuální čtení, neboli pozitivistické čtení toho, co zaznělo, prostě soustředíte se na to, co zaznělo, nehledíte na tu intenci, to je velmi charakteristické také pro tu cancel culture, řekl bych. Takže nezbyvá nám než se tou smlouvou zabývat. Já bych na úvod nechal v platnosti obě varianty, které tady mám před sebou, a to, že buď se tento dokument stal spíše nahodile příležitostí k projevení určitých vnitrosociálních tenzí, příležitostí k přihřátí té staré diskuse, nebo možná je to naopak, že sama formulace toho dokumentu byla příspěvkem k té diskusi, neboli byl to příspěvek k té, řekněme, kulturní válce. To nechám teď stranou, jestli je to tak nebo onak. Přistupuji skutečně k dokumentu jako čtenář, který nic nepředpokládá. Tudiž se nezaměřuji potom ani na... Nebo tudíž. Nezaměřuji se ani na různé dopady v té pasáži o tom materiálním právu, na ty příslušné problémy, ale zaměřím se na ten úvod. To znamená, co je nejdůležitější z hlediska filozofického také materiál ke zkoumání, to jsou ty cíle, neboli tedy jde mi o články 1 až 4, pardon, kapitoly 1 až 4. Těch cílů, protože je to plurál, není to jeden cíl, jsou to mnohé cíle, těch cílů je více. Některé z nich, jako například odstranění diskriminace a požadavek rovnosti, jsou veskrze konsensuální samozřejmě, to už tady zaznělo. Nicméně první v tom seznamu těch cílů, to je tedy cíl zřejmě hlavní, je následující, teď cituji: Chránit ženy před veškerými formami násilí a dosáhnout prevence stíhání a potlačení násilí vůči

ženám a domácího násilí. Touto formulací dokument vědomě opouští občanský princip. Moderní právní stát vznikl jako nástroj zamezující veškerému soukromému vnitrostátnímu násilí. Před násilím má být každý chráněn, nebo má být chráněn každý občan, a to zákonem. Předpokladem moderního právního státu a vlády práva přitom je, že každý občan je subjektem a zároveň hypotetickým tvůrcem toho zákona, neboli je subjektem ve dvojím slova smyslu, jednak jste podřízen tomu zákonu, ale v jiném slova smyslu jste hypoteticky taky tvůrcem toho zákona, který posloucháte. Tento právní rámec potom samozřejmě to násilí omezuje. Jako občan a jako subjekt v tomto dvojím slova smyslu souhlasím a potvrzuji, že soukromé vnitrostátní násilí vůči komukoliv je nepřijatelné. V případě Istanbulské smlouvy hraje roli princip jiný, ženy jsou chápány kategoriálně jakožto jakési strukturní oběti, a to znamená tudíž také jako kategoriální pasivní příjemci jakési ochrany. Občanský princip by byl zachován, pokud by ona zásada nepřijatelnosti násilí vůči ženám byla součástí obecnější formulace nepřijatelnosti násilí vůči všem, což ostatně, jak už několikrát zaznělo, máme v našem právním řádu. Toto znásilnění vůči ženám by bylo specifikováno s ohledem na nějakou jednoznačnou ženskou doménu. Takovou povahu má například zmrzačení ženského genitálu, který taky je zmiňován v Istanbulské smlouvě. To by mohlo být součástí občansky pojatého trestního zákoníku jako součást všeobecného zákazu násilí, možná redundantního zákazu, ve smyslu jakéhosi speciálního ustanovení omezeného na tu část občanstva, které se týká, z definice na biologické ženy. Pouze biologické ženy mají ženské pohlaví. Uvedený zákaz úmluva také zmiňuje, to už jsem také říkal, ale podle všeho je intence textu celkem vedlejší. Je to prostě jedna z položek výkladu. Chceme-li tedy pojmut ženy jako strukturní systémové oběti, je třeba najít jinou doménu, která legitimizuje kategoriální ochranu. Touto doménou je samozřejmě domácí násilí. Zde je jakási volná podmíněnost pohlavím všeobecně přijímaná, to je součást common sensu, to je třeba uznat. Úmluva to zmiňuje, rovněž poněkud vágně, ve své preambuli. Ta zní: S vědomím, že domácí násilí postihuje neúměrně více žen. Vzniká zde však statistický problém. Je stejně tak dobře známo, že muži se k roli oběti domácího násilí v naprosté většině nepřiznávají. Notorický problém. To je ovšem zásadní kognitivní překážka pro jakoukoli statistiku, která je založena pouze kvantitativně. Statistiku proto nelze použít jako přímý argument pro kategoriální ochranu, pouze nepřímý, nanejvýš. Odtud asi zřejmě také, to je můj výklad, vágní formulace toho zásadního, o co jde. V Istanbulské smlouvě jde výslovně o násilí na ženách a domácí násilí. Nevím, jestli vás zaujalo toto vágní spojení, proč to tam je. Já myslím, že je to tam proto. Druhá část spojení, domácí násilí, je formulační alibi pro první část. Protože víme, že násilí v domácnostech není omezeno jen na ženy, je zde pod zákazem domácího násilí obecně zahrnut ten obecný princip. Všechno násilí je zakázáno. Současně však oním jaksi implicitním asociováním toho násilí domácího se ženami se legitimizuje ta první část, ta kategoriální, protože si všichni volně asociujeme domácí násilí. S ženou jako obětí. Můžeme také tak nějak přitakat i relevanci kategoriální ochrany v té první části. S takovýmto

řešením je však možné těžko se spokojit, proto vstupuje do hry pojem gender. Je třeba říci, že vstupuje do hry celkem podloudně, v cílech o něm není vůbec řeč, ať jsou srozumitelné pouze v jeho světle. Objevuje se teprve v další části, v té části definiční. Ústřední je pojem genderově podmíněného násilí vůči ženám. To je citát. Pojem používaný v dalších pasážích. Podle definice jde o, teď citát, násilí, jež je zaměřeno na ženu proto, že je žena, nebo násilí, jemuž jsou vystaveny především ženy. Přičemž žena je tedy podle kontextu chápána biologicky, pojem žena. Naopak výraz gender oproti té ženě je chápán podle další definice, další citát, jako společensky ustavená role, chování, aktivity a atributy, jež daná společnost považuje za náležité pro ženy a muže. Jak vidíte, používám ten starší překlad, kde se ten pojem gender objevuje. To znamená, pojem genderově podmíněné násilí vůči ženám používá to známé rozlišení mezi sex and gender, sex a gender. Používané v té feministické filozofii nebo etice nebo teorii mnohá desetiletí. Takže je tady ve hře klasický protiklad mezi physis a nomos. To není nic jiného. Physis jakožto to, co je dáno, nomos jako sociální konstrukt. Sex vs. gender. Odlišně od genderové teorie se zde však zahrnuje obojí do jedné logiky. Konstrukt, genderově podmíněné násilí, se váže na přirozenost. Jsou jím dotčeny biologické ženy. To by klasická feministická teorie podle mě striktně odmítla. Možná že kolegyně mě opraví... Zdá se, že tuto z hlediska klasické genderové teorie nečistou vazbu zajišťuje právě násilí. Násilí je totiž produkováno genderově neboli je rovněž výsledkem konstruktů, ale dotýká se biologických přirozených žen. Násilí na biologických ženách je tudíž násilím, které je konstruktem, konstruovaným v určité společnosti. Několikrát, bylo to tady už zmiňováno, je tam zdůrazňováno, že na vině jsou stereotypy. To znamená, ty stereotypy, což je taky sociální konstrukt, vedou k násilí. To má však mnohé nečekané implikace, z nichž pouze část je v dohledu autorů konvence podle mě. V první řadě řešení genderově podmíněného násilí takto chápáno není jedno, ale dvojí. To první řešení je jasné. Možné zlepšení společnosti. Což je zřejmě ten vlastní program autorů. Hlavní úsilí je zde zaměřeno na prevenci a edukaci, to možná nechám stranou, o tom bude možná ještě řeč. Jenom pod čarou, otázka, je skutečně představitelné, že se nám podaří dospělé lidi edukovat v tomto slova smyslu? Možná si neodpustím ironickou citaci textu, pouze citaci: Chce se, aby se každý občan, obzvláště pak muži a chlapci, aktivně zapojil do prevence všech forem násilí. To, myslím, mluví samo o sobě. Nyní ale přecházím k tomu druhému možnému řešení genderově generovaného násilí. Je-li jeho důvodem společnost, sociální konstrukt, lze problém vyřešit také prostě zrušením společnosti. Toto paradoxní řešení není úplně irelevantní. To řešení je ve hře vždy, když je ve hře také rozdíl mezi physis a nomos a známe návrhy tohoto řešení. Nejdůslednějším myslitelem je v této oblasti Rousseau, který všechny obtíže, které společnost přináší, řeší přivedením člověka do naprosto přirozeného stavu. Člověka odspolečenštíte naprosto. To znamená, zbavíte ho nejenom všech stereotypů a předsudků, ale zbavíte ho také kultury. To také znamená, že ho třeba zbavíte šatů. Hnutí FKK, to samozřejmě není žádný plezír jako na pláži, to je důsledek tohoto typu myšlení.

Člověk je člověkem, teprve když se svlékne donaha a ostatním se ukáže. Samozřejmě nejde o šaty, to je drobnost, ale jde taky o jazyk a o náboženství. To znamená, člověk je člověkem teprve bez jazyka, člověk je člověkem teprve jako nemá tvář, člověk je člověkem teprve jako zvíře. Tohle je ten poslední důsledek toho sociálního konstruktů, chápání rodiny, státu, jazyka, pohlaví jako sociálního konstruktů. Myslím si, že v takovéto situaci, jistě že mnohé z toho, odstranit z jazyka náboženství, odstranit násilný jazyk a odstranit to násilné náboženství patří autenticky do agendy těch lidí, kteří podporují Istanburskou smlouvu. Ale myslím si, že kdyby to domysleli až takto daleko, že by našli skutečně velmi málo příznivců. Vedle toho je zde samozřejmě také otázka, jak přivodit tu lepší společnost. Nejde pouze o výše zmíněný technický problém dosahu edukace. Je zde problém také zásadnější. Pro novou společnost nestačí zbourat existující stereotypy. Vždyť přece každou lidskou činností vznikají stereotypy nové. I bouráním starých, bouráním stereotypů vznikají stereotypy. Každý, kdo něco umí, kdo umí cokoli, co stojí za to, to umí díky stereotypu samozřejmě, schopnosti reprodukovat daný typus spolehlivě a opakovaně. Kde je tedy ona neutrální půda, stanovisko moudrosti, neutrality, které bourá jen to negativní a buduje to pozitivní? Zde se můžeme ptát, jaké alternativy nám nabízí odbourání předsudků tohoto typu, předsudků stran rozdílu mezi pohlavími? Co nám nabízí odbourání společenských rolí žen a mužů? Jak to tak bývá, samozřejmě jedny problémy se vyřeší, jiné problémy zase vzniknout. Zkušenosti minulého století jsou v tomto dost výmluvné. Pisatelé Istanburské smlouvy od nás žádají takovou dávku společenského optimismu, který obyčejný člověk na základě své běžné zkušenosti není prostě není schopen dát. Teorie gender je v tomto smyslu nutnou součástí smlouvy, ale nikoli jako analytický nástroj neboli nástroj, který je nutný k tomu, abychom mohli popisovat skutečnost. Takhle je vykládán ten pojem. Ale jako nástroj normativní. Implikuje dalekosáhlou společenskou změnu, kterou mnozí zastánci ani nedohlížejí. Proto je základní argument stále znovu uváděn v důvodové zprávě a ve vyjádření různých aktérů občanské společnosti, kteří to podporují, totiž že jde pouze o nástroj k vymýcení násilí proti ženám. Tento argument je naprosto nepřesvědčivý. Ještě bych měl na závěr něco k otázce násilí, jestli mám ještě dvě minuty... Na závěr ještě pár slov k otázce násilí, kterým operuje to prohlášení nebo ten dokument. Na základě definice domácího násilí lze dovodit, že autoři samonásilí chápou takto. Citát: Veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického či ekonomického násilí. Fyzické, sexuální, psychické a ekonomické. Nechám-li stranou to, že v případě některých adjektiv výslednému spojení nerozumím, protože prostě je příliš mnohoznačné, například co to znamená ekonomické násilí, že ano, je zřejmé, že výsledný pojem je velmi široký. To je, ta šíře toho pojmu násilí je velmi charakteristická, charakteristicky rozdílná oproti klasickému pojetí násilí, jak se ukazuje v klasické kultuře, nejenom klasické, ale i novověké, až do 20. století. V tomto pojetí, v tom klasickém, se vždy násilí staví proti nějakému protikladu. V tomto případě je to ten protiklad přesvědčování. Násilí vs. přesvědčování. To je alfa a omega

politiky. Přesvědčujete, to znamená, používáte nenásilné nástroje, nebo někoho donucujete. To je ten klasický protiklad peitho a bia, mohu-li také použít řecké výrazy. Ono to taky určuje konstituční rozpravy. Ty správné režimy poznáte právě podle toho, že jednají nenásilně, že přesvědčují, že mají důvody k tomu, kdo má vládnout. Naopak tyranie a oligarchie se vyznačují právě tím, že jsou násilné. Proto je pro politickou rozpravu klíčové zachovat právě tuto binární logiku - násilí, nenásilí. Mimochodem, úplně stejně jako v oblasti teorie války. Mír je to, kde není válka. Pokud tuto binární logiku opustíme, tak se většinou výsledku nedohr... Nedobereme. První, kdo tuto logiku porušil, musím ho zde citovat podruhé už dnes, byl Karel Marx. Právě es svým ekonomickým útlakem, což je asi zřejmě varianta toho ekonomického násilí v tom prohlášení. Pak zejména Walter Benjamin, zakladatelská postava mnoha odnoží neomarxismu. Pro něj je násilím vlastně veškeré právo, veškeré právo je vlastně násilí. Cílem politiky, cílem politického myslitele, cílem revolucionáře, jako je Benjamin sám, je toto násilí neboli veškeré právo vymýtit. Vymýtit násilím jiným, násilím neprávním, bezprávním a právním, násilím osudným, osudovým a násilím nenásilným. Nenásilná anihilace násilí. To je projekt, o který tady jde. Myslím, že je to prorocký program, vzhledem k tomu, co dnes zažíváme. Děkuji moc.

Jitka Chalánková: Velmi děkuji panu docentovi a poprosím pana doktora Jakuba Kříže. Jakub Kříž je advokátem, vysokoškolským pedagogem a specializuje se na ochranu základních práv, zejména svobody náboženského vyznání. Působí jako právní poradce některých církevních subjektů, vč. České biskupské konference. Tématům základních práv a jejich právně-filozofickým souvislostem se věnuje také ve své publikační a pedagogické činnosti. Působí na Univerzitě Karlově, na její Katolické teologické fakultě a na Právnické fakultě. Prosím.

Jakub Kříž: Děkuji. Dobrý den, dámy a pánové. Dostojím své povinnosti pozdního řečníka, nenavyšovat neúčelně váš čas strávený v senátních lavicích. Pokusím se být stručný. Před 13 lety zaujala právní obec polemika mezi profesory Holendrem a Přibáněm o povaze práva, kde Jiří Přibáň zastával stanovisko, že právo se nemůže přiklánět k žádné koncepci dobrého života, že má být neutrální a nemá se klonit k nějaké komplexní etické teorii. Mám za to, že se jedná o jeden z nejvlivnějších mýtů moderního přemýšlení o právu, protože každá norma má svůj účel, který není ničím jiným než výpovědí o nějaké koncepci dobra. Jestliže právo zakazuje znásilnění, podplácení či pomluvu, tak tím prosazuje zcela konkrétní pohled na člověka a jeho dobro, který je v radikálním rozporu s pohledy alternativními. Současně ale musím říct, že mám samozřejmě sympatie k obavám z přílišného sblížení práva a partikulární etické teorii a ještě hůře s ideologií. V pozadí je samozřejmě obava, že co by v takové situaci mohlo moderní právo

napáchat... Moderní právo, které má, můžeme říct, stále totalitnější ambice. Myslím totalitnější v tom smyslu, že neuznává jiné zdroje normativity jako relevantní důvody pro jednání ve veřejném prostoru. Jak slyšíme dnes, jedna z rovin kritiky, již je Istanbulská úmluva podrobena, je překročení nějaké rozumné hranice mezi neutrální právní regulací a vynucováním specifického či ideologického pohledu na svět. Kritici to obvykle vyjadřují slov: Nevadí nám boj proti násilí na ženách, vadí nám ideologický charakter dokumentu. Skutečně když se člověk do úmluvy začte, nemůže si nevšimnout ideologizujícího jazyka, o vztazích mezi muži a ženami se hovoří v kategoriích síly a moci, násilí vůči ženám je označeno za klíčový společenský mechanismus a má jak jinak strukturální povahu. Až by se dalo říct, že civilizace vděčí za to, čím je, především systematickému a dlouhodobému útlaku žen. Oponenti naznačují, že kritici přehánějí. Naposledy se o ratifikaci Istanbulské úmluvy v našich podmínkách mluvilo zhruba před 5 lety, nyní jsme v čase dále, a tak navrhuji vyhlédnout do zahraničí a položit si otázku, zda tehdejší obavy nebyly přece jen příliš zveličeny. Nejdříve navrhuji naši pozornost upřít na Bulharsko. Jeho ústavní soud totiž dospěl k závěru o neslučitelnosti úmluvy s bulharskou ústavou. Jaké argumenty použil? Není prostor na příliš podrobnou analýzu rozhodnutí. Bulharský ústavní soud především poukázal na skutečnost, že v úmluvě vedle sebe autonomně koexistují dva odlišné koncepty, biologické pohlaví, sex, a gender, který je determinovaný subjektivním vnímáním. Je vymezen tak, že překračuje binaritu pohlaví. Úmluva do hry zapojuje také pojem genderové identity, jež zahrnuje mimo jiné i osoby, jež neodpovídají tomu, co společnost označuje za muže nebo ženu. Bulharský ústavní soud se podrobně zabýval vývojem předcházejícím přijetí Istanbulské úmluvy, zejména příslušnými rezolucemi Parlamentního shromáždění Rady Evropy. Dospěl k závěru, že koncept genderu a genderové identity nejsou nahodilou součástí úmluvy, ale jsou jaksi přímo vetknuty do její struktury, že úmluva stojí na zásadě, že biologický a sociální rozměr mají být chápány jako samostatné, vedle sebe existující kategorie, že úmluva vede k možnosti volní autonomní sebeidentifikace vlastního pohlaví a zajištění celkového právního uznání změny pohlaví ze strany státu. To jsou tedy úvahy bulharského ústavního soudu, který na to navazuje. Z tohoto pohledu může mít biologický muž ženské pohlaví a naopak. Cituji jeho rozhodnutí: To vede k možnosti, že si jedinec zvolí genderovou identitu, která se nemusí shodovat s jeho biologickým pohlavím. Možná že před 5 lety se jednalo o příliš fantaskní představy, ale čas se posunul a stačí se podívat na jiné společenské diskuse, jichž jsme účastníky. Zdá se, že ten problém reálně existuje. Soud také upozornil, že tato dualita a význam pojmů užívaných v úmluvě nevede k dosažení rovnosti pohlaví, ale fakticky odstraňuje rozdíly mezi pohlavími, čímž eliminuje potřebu zásady rovnosti. Jinak řečeno, říká, i když odstraňujete rozdíl mezi mužem a ženou, tak už nepotřebujeme rovnost mezi pohlavími. Dodává: Pokud však společnost ztratí schopnost rozlišovat mezi mužem a ženou, boj proti násilí na ženách zůstává pouze formálním, ale neúplným závazkem. Nakonec ty jeho úvahy končí tím, že bulharský ústavní pořádek chápé pohlaví v

jeho biologickém smyslu a jako binární kategorii, s čímž je Istanbulská úmluva v rozporu, a tudíž není konformní s bulharským ústavním pořádkem. Protože nás úmluva vede k tomu, abychom dějiny chápali jako střet mužů s ženami, cítím potřebu zdůraznit genderový kontext přijatého rozhodnutí, a sice že pro nálezu hlasovalo 8 členů ústavního soudu, včetně 6 jeho soudkyň. Všechny soudkyně tedy hlasovaly pro nálezu. Proti byli soudci 4, samí muži. Jistě, argument bulharského ústavního soudu můžeme odmítnout jako špatně založený. Spolu s experty genderových studií si můžeme klást otázku, zda jeho právní argumentace nevyplývá z netolerance vůči LGBT komunitě a stereotypnímu pohledu na roli žen. Proto se jeví jako vhodnější, mluvíme-li o mezinárodním kontextu, s tím podezřením z ideologického zatížení úmluvy konfrontovat oficiálně zřízený orgán GREVIO. To za dobu své existence zakončilo již 29 monitorovacích misí, a tak máme k dispozici dostatečné množství textů, pocházejících z takto autoritativního zdroje. Možná budu nyní mluvit poněkud mechanicky a nudně, ale přiznám se, že jsem nenašel nějaký lepší způsob, jak glosovat nebo shrnout do několika vět ty stovky stránek úředního textu. Začneme bojem proti genderovým stereotypům. Ve zprávě týkající se Gruzie GREVIO kritizuje, že ženy přebírají hlavní odpovědnosti za ženské úkoly v domácnosti a muži za mužské úkoly a veřejné funkce. Ve vztahu k Polsku upozorňuje, že soudy zachovávají respekt k rodině jako základní jednotce společnosti, což je nepřijatelné, protože úkolem je bojovat s genderovými stereotypy. Pokud jde o Itálii, GREVIO je obzvláště znepokojen objevujícími se náznaky tendence reinterpretovat a přeorientovat politiku rovnosti žen a mužů na politiku rodiny a mateřství. U více zemí pak naznačuje, že vnitrostátní média by měla přijmout autoregulační mechanismy, kterými se zavážou k nestereotypnímu zobrazování žen. Zvláštní péči GREVIO věnuje LGBTI ženám, které jsou zranitelnější. Polsku se proto vyčítá, že jeho národní program boje proti násilí v rodině nezahrnuje principy intersekcionální a vícenásobné diskriminace, což vede k problematické tendenci, citují, přistupovat ke zdravotnímu postižení a starším lidem z genderově neutrální perspektivy. Potřeba interjekcionálního chápání diskriminace je zmíněna také ve vztahu ke Gruzii, Bosně a Hercegovině a Andoře. Dalším cílem, který můžeme ze zpráv vyčíst, je snaha o odstranění zbytku patriarchálních postojů a strukturálních historicky založených nerovností. V Gruzii převažují patriarchální postoje, v Polsku je udržována strukturální nerovnost mezi ženami a muži, jsou posilovány negativní stereotypy a předsudečné postoje. V Itálii hrozí podkopávání genderových výdobytků politikami, které nevycházejí z teze o historicky nerovných mocenských vztazích mezi ženami a muži. Ale nejsilnější odsudek si vykoledovala Černá Hora, kde, citují: Úcta k tradiční rodině je silná i mezi odborníky pověřenými intervencí v rodinách. Citát pokračuje: Ženám jsou často prisuzovány tradiční genderové role matek a manželek. Jak proti těmto neduhům bojovat? Podporou nevládních organizací, které mají být zapojeny do všech fází přípravy, koordinace, provádění a hodnocení zákonů, veřejných politiků a programů prevence a boje proti násilí na ženách. Důležitější je ale oblast vzdělávání,

protože podle GREVIO postoje, přesvědčení a vzorce chování se utvářejí velmi brzy. Jsem rád, že někde se shodneme... Vyžaduje se proto, aby negativní genderové stereotypy byly aktivně odbourávány na všech úrovních vzdělávání. Andorra například byla oceněna za pořádání seminářů, cituji: Za účelem dekonstrukce stereotypů a analýzy sociálních konstruktů, jako je například mýtus romantické lásky. Problematická mýtu romantické lásky, jak jsem se dočetl, spočívá v tom, že udržuje nerovnosti mezi pohlavími a může hrát roli při vzniku násilných partnerských vztahů. Andorra tak byla povzbuzena k tomu, aby každá škola prováděla každoroční přezkum kroků přijatých k vybavení žáků potřebnými dovednostmi. Dodejme, že snad těch zhruba 10 andorrských škol to zvládne. Turecko bylo upozorněno na vzrůstající počet soukromých škol, což může způsobit, že dosud dosažený pokrok bude narušen, ne-li zvrácen. Itálii experti z GREVIO doporučili, aby vyvinula nástroje umožňující měřit, do jaké míry si žáci osvojili potřebné dovednosti, schopnosti a znalosti v oblasti rovnosti žen a mužů a dalších témat, konkrétně nestereotypních genderových rolí. V oblasti sexuální výchovy, kterou GREVIO považuje za nezbytnou, se zdůrazňuje potřeba výuky o tzv. sexuálních a reprodukčních právech, což je poměrně problematický termín, používaný v měkkých dokumentech a právně nedefinovaný. Z čeho má GREVIO skutečné obavy, pročítáme-li si jeho zprávy? To naznačuje zpráva o Itálii, kde roste uznání skupin, které se nezabývají právy žen. Citát. V oblasti akademického výzkumu prý dochází, cituji, k delegitimizaci studií zaměřených na genderová témata, v některých oblastech dokonce, opět cituji, byly zaznamenány jasné známky zpátečnictví. Itálie se pravděpodobně propadá do chaosu, protože podpora voličů se přesunula, další citát, k tradičnějším a konzervativnějším hnutím vyznávajícím genderově neutrální přístup. Neutrální přístup k pohlaví je v rozporu s Istanbulskou úmluvou. Je dobře, že to nahlas řeklo samo GREVIO. Neutrální přístup se projevuje například tím, že italské školy spolupracují s genderovými organizacemi méně než dříve, GREVIO proto varuje před zdánlivě vědeckým přístupem a vyzývá italské úřady, aby zakročily proti pokusům o šíření dezinformací o genderu. Upozorňuje italskou vládu, že zajistit genderově citlivé vzdělání je podle úmluvy její povinností. Citované pasáže ze zpráv GREVIO, a bohužel pro časové omezení se jedná pouze o stručné náznaky, mohou sloužit jako podklad k posouzení věrohodnosti názoru, zda ratifikací úmluvy se zavazujeme pouze k dílčím opatřením eliminujícím násilí na ženách, či zda přijímáme za svou ucelenou myšlenkovou soustavu mající ambice vykládat společenské vztahy v kategoriích třídního boje. Nakonec bych rád nabídl dva zobecňující závěry. Měl-li bych extrahovat dva pojmy, které tvoří samotnou esenci Istanbulské úmluvy, pak by to bezpochyby byly výrazy násilí a žena. Víme, že právo je založené na přesné práci s pojmy. Z pohledu dopadu právní regulace na společnost bych skoro řekl, že někdy je důležitější vymezení obsahu pojmů, než přesné znění normativních vět, které jsou z těch pojmů sestaveny. Bohužel, ačkoli se nám to může zdát paradoxní, ani násilí ani žena dnes již nejsou pojmy s obecně přijímanými jednoznačnými obsahy. Jednoduše neexistuje evropský konsensus

ohledně toho, kdo je ženou. Osoba, kterou za ženu označuje skotské právo, by v České republice byla mužem. Také transženy, tedy biologičtí muži, vystupující společensky jako ženy, jsou úmluvou chráněny. Jsou chápány jako ženy zvláště zranitelné. Stejně tak jako bylo zmíněno, pojem násilí prochází proměnou. Zatímco standardně v obecném jazyce, ale řekl bych i v dosavadní právní kultuře, za něj považujeme nějaké uplatnění síly, zejména fyzické, k překonání něčeho nebo někoho, existuje konkurenční, podstatně širší chápání. Stačí se podívat do EKLEP, vládní knihovny elektronické připravované legislativy, kam v minulém týdnu byl vložen zmocněnkyní pro lidská práva návrh novely občanského zákoníku, kde se za násilí označuje jakékoli jednání, které spočívá ve zneužívání moci nebo nerovného postavení. Směřuji k závěru a chtěl bych navázat na slova předsedy Nejvyššího soudu Karla Šimky, který zmínil onen ekosystém lobbistů, zájmových skupin, akademiků, veřejných intelektuálů nastolujících agendu v interakci se státními orgány. Až je třeba se ptát, kdo právo skutečně tvoří. Ta představa může znít možná znepokojivě, ale současně na konferenci o víceúrovňové spravedlnosti, která se konala na půdě Ústavního soudu, pan předseda Šimka zmínil, tu myšlenku rozvedl dál. Naznačil, že nakonec vítězí iniciativa, aktivita, strategie, intelligence, především vůle, víra ve správnost vlastní věci a odhodlání zvítězit. Není mým úkolem jakékoli konkrétní strategie navrhnout, ale v prostorách, v nichž jednáme, nelze než nezmínit, že pozice Senátu je při jednání o mezinárodní smlouvě silnější než při jednání o návrzích zákonů, že Senát může svoji vůli vyjádřit i dříve než Poslanecká sněmovna, čímž může skomírajícímu ratifikačnímu procesu dát novou mizu, nebo jej ranou z milosti ukončit. Děkuji vám za pozornost.

Jitka Chalánková: Děkuji panu doktorovi za vystoupení. Nyní poprosím paní doktorku Maricu Pirošíkovou, která k nám přijela ze Slovenska. Paní doktorka od roku 2000 působila v kanceláři zástupce Slovenské republiky před Evropským soudem pro lidská práva, v letech 2002 až 2007 jako spoluzástupkyně a v letech 2007 až 2020 jako zástupkyně Slovenské republiky před Evropským soudem pro lidská práva. V současnosti působí jako advokátka a pedagožka na Katedře občanského práva Právnické fakulty Univerzity Mateja Bela a na Katedře medicínského práva Slovenské zdravotnické univerzity. Paní doktorko, je to vaše.

Marica Pirošíková: Děkuji mnohokrát za slovo. V první řadě bych chtěla panu předsedovi poděkovat za pozvání na tuto konferenci i paní předsedkyni, nejen za pozvání na konferenci, ale i za dosavadní spolupráci, protože my jsme si toho hodně užili v souvislosti s odebranými dětmi, ať už v Anglii, Norsku nebo v jiných zemích západní Evropy. Pokud jde o to násilí na ženách, nemusíme napřimovat jenom pozornost do Turecka, ale když tato témata odebírání dětí řešili na půdě Parlamentního shromáždění Rady

Evropy, navštívili i jednotlivé země zástupci Parlamentního shromáždění, tak například ve vztahu k Anglii zjistili, že když v některých regionech žena nahlásí domácí násilí, vezmou jí děti, protože představuje pro ně emocionální hrozbu. Sebrali jí i další dítě, které měla s úplně jiným partnerem, který nebyl násilník. Abyste si nemysleli, že v některých zemích ten boj je vyhraný, že nemají co dělat... Co je předmětem dnešní moje přednášky, je, že se vám budu snažit z mezinárodního hlediska vysvětlit, jaké jiné způsoby ochrany násilí existují, a to nejen na ženách, ale i násilí na dětech, které je také velmi vážným problémem. Máme tedy co dělat i vzhledem k tomu, že ať už ve Slovenské nebo i v České republice deklarujeme, že jsme přijali množství legislativních změn. Já, když jsem pracovala jako zástupkyně Slovenské republiky v jednání před Evropským soudem pro lidská práva, často jsem identifikovala různé problémy v legislativě, ale i v praxi, které nebyly souladné s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Mnoho takovýchto identifikovaných nedostatků právě souviselo i s nedostatečnou ochranou obětí, ať už domácího násilí, sexuálního zneužívání... Na rozdíl od těch, musím nazvat některé ty pasáže, které zde byly prezentované, groteskních závěrů GREVIO, tak groteskní nejsou závěry Evropského soudu pro lidská práva, který opravdu řešil oběti, který jim poskytuje skutečnou ochranu. Když oběť sexuálního zneužívání na vnitrostátní úrovni nedosáhla ani toho, aby to bylo skutečně vyšetřené, když se nedomohla náhrady nemajetkové újmy, zůstala úplně bez pomoci, tak jediný, kdo jí může pomoci, kdo umí zvrátit to vnitrostátní, buď rozhodnutí, nebo nekonání, to je právě tento mezinárodní soudní orgán, jehož rozsudky, jak víte, jsou smyslem článku 46 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, právně závazné, které každý stát musí vykonat, nad čímž dohlíží Výbor ministrů Rady Evropy, na který jsem chodila, na ta plenární zasedání Výboru delegátů-ministrů, kteří dohlíželi nad výkonem rozsudků ze strany jednotlivých států více než 20 let. Mohu vám říct, jaké všelijaké zajímavé případy jsme řešili. Pokud jde o tuto problematiku, co i nám se osvědčilo na vnitrostátní úrovni, co jsem dávala jako příklad pro ostatní státy, i na Výboru ministrů, je, že opravdu musí právníci začít interdisciplinárně komunikovat s psychology, s psychiatry, potkávat se se znalci. Já sama jsem zorganizovala mnoho setkání ve spolupráci s Justiční akademií, kde jsme museli vysvětlovat, jak se ta oběť cítí, co si ona může pamatovat, jak se pod vlivem traumatu nemusí věci pamatovat, proč se za určitých okolností fyzicky nebrání při znásilnění, protože může být v tzv. pozici mrtvý brouk, kterou vůbec neumí ovlivnit, proč vytěsnila některé události, nevzpomene si na ně ani při dobře vedeném výslechu, jaké otázky klást znalcem... Mnoho z těchto identifikovaných nedostatků mělo za následek, že vůbec obětem nebyla poskytnuta žádná ochrana. Abyste si uměli konkrétně představit, dám příklad. Často se ptal orgán činný v trestním řízení znalce, zda trpí při podezření ze sexuálního zneužívání pachatel sexuální deviace. Když odpověď na tu otázku byla, že netrpí, tak už byli přesvědčeni, že nemohlo k sexuálnímu zneužívání dojít, a opačně. Tam jim už vysvětlili zase odborníci z jiných vědních oborů, že samotná odpověď na tuto otázku

ještě neznamena a nevypovídá nic o tom, zda došlo nebo nedošlo ke spáchání trestného činu, protože osoba, která trpí sexuální deviací, se může ovládat natolik, že někdy se násilně neprojeví, naopak mnoho těch osob, které sexuální deviací netrpí, tak mohou spáchat trestný čin takového charakteru. Častokrát jsme se setkávali i s tím, že například když jsme školili vyšetřovatele, tam byly předsudky, tvrdili, že většinou tato obvinění ze sexuálního zneužívání jsou vymyšlená, že většinou jde o křivé obvinění. Tak jsme jim vysvětlovali, že podle výzkumů, seriálních, ke kterým došlo v některých státech, kde se tomu věnovali, zjistili, že výskyt křivých obvinění je pod 10 procent, takže je nemožné vyvodit to, že by ve Slovenské republice to bylo více než 80, 90 procent, což nám často oni tvrdili. Nebudu mluvit ani o tom, že tu absentuje podpora obětí trestných činů, že se nedomůžou nemajetkové újmy. Určitě jste zaznamenali, že tady byla taková úvaha, že byla přijata legislativní změna, že když tyto oběti domácího násilí častokrát jsou i mladší, ať už domácího násilí nebo sexuálního zneužívání, tak je taková tendence, aby se ta promlčecí lhůta v trestním právu prodloužila po dosažení plnoletosti na 15 let. Na co jsem já přišla ve slovenském právu, když jsem to teď analyzovala, už se snažíme iniciovat i legislativní změny. Podle zákona o ochraně obětí se deklarovalo, že takováto oběť je tedy odškodněna státem, nemusí se ani čekat na výsledek toho trestního řízení. Když je jasné, že ten skutek se stal, může už být odškodněna. Ale jak se to počítá? Podle desetinásobku minimální mzdy, která byla aktuální v době spáchání skutku. Takže když jsem vypočítala, co dostane taková oběť, která by byla sexuálně zneužita, v roce 2006, oznámí to později, tak to bylo 2560 eur. Když to rozebereme detailněji, z evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vyplývá i to, že ta náhrada nemajetkové újmy musí být adekvátní, a určitě to takováto suma není. Tak jsem zkoumala, čeho se ještě může takováto oběť nad rámec toho zákona domoci na vnitrostátní úrovni. Zjistila jsem, že ničeho, protože naše soudy, ať už v trestním nebo civilním řízení, v takovém případě by postupovaly, pokud jde o tu nemajetkovou újmu ve smyslu občanského zákoníku. Ačkoli máme definovanou ochranu osobnosti jako nepromlčitelné právo, tak zároveň se v soudní praxi vyvodilo, že nárok na náhrady té nemajetkové újmy v penězích je promlčitelné, a to ve lhůtě 3 let od toho, kdy došlo k zásahu. Nyní si uvědomte, na co bylo to prodloužení na 15 let po dosažení plnoletosti, když ta oběť, když to trestní oznámení podá, ani se nedomůže žádné adekvátní náhrady nemajetkové újmy. Další věc, která je velmi problematičtá, když to domácí násilí většinou spočívá, že z dlouhodobých opakovaných útoků na všelijaké stránky, ať už fyzické nebo psychické integrity, kdy budeme počítat ten den, v rámci kterého budeme počítat tu objektivní lhůtu, nevím. To stejné při sexuálním zneužívání, kde, pokud se to dělo v rodině, může to být opakované též, na tu fyzickou a psychickou integritu. Pokud jsem se obeznámila s tím, jak je to v České republice, velmi zajímavý byl výzkum organizace ProFem, která také řekla, že mnoho osob se nedomůže náhrady v trestním řízení, a to proto, že často soudy trestné, co můžou i u nás, odkazují na občanskoprávní jednání, že

tam se zase vyžadují znalecké posudky, že ta oběť, už tím že nemá ani na ty právníky, ani na to, aby se ještě podrobovala v této souvislosti znalecké dokazování před civilním soudem, ani na to, aby tam byla konfrontovaná s pachatelem, už nemá smyslu, takže to nechá tak. Ta satisfakce, ke které jsme se zavázali tím, že jsme smluvní stranou úmluvy evropské, ani nenastane. Takže toto je spíš potřebné řešit i v rámci toho, jak vypadá to vyšetřování trestných činů, bavit se o Istanbulske úmluvě, GREVIO, a to říkám s plnou vážností. Protože kdybyste chtěli skutečně pomoci těm obětem, tak to udělejte tak, jak jsem to udělala já. Já jsem se s těmi organizacemi, které je chránily, i s těmi oběťmi potkávala. Na základě toho jsem si identifikovala spoustu věcí. Je zajímavé, že když jsem k tomu potom hledala nějaké rozsudky Evropského soudu pro lidská práva, tak jsem zjistila, že s podobnými problémy se střetávají i jiné země. Evropský soud velmi rozumně a v souladu s těmi poznatky i z těch jiných vědních disciplín to vyřešil. Nyní bych přešla k tomu, že jak je to na Slovensku s Istanbulskou úmluvou... Přistoupili jsme v roce 2011, byla to vláda Ivety Radičové, od té doby jsme ji neratifikovali. Proč? Premiér Robert Fico v únoru 2018 veřejně prohlásil, že nedá souhlas k tomu, aby vláda předložila tuto úmluvu k ratifikaci. Odůvodnil to existencí legitimních a zjevných rozporů mezi obsahem Istanbulske úmluvy a ústavní definicí manželství jako svazku muže a ženy. Zároveň prohlásil, že přijímá závazek, že všechno užitečné z této úmluvy, co není ve slovenském domácím právu, do něho bude inkorporované, s tím, že 98 až 99 procent ustanovení této úmluvy je užitečných, že je po porovnání se slovenskou právní úpravou okamžitě... Tedy přijme potřebné legislativní změny, aby ochrana žen, pokud jde o násilí, byla na principiálně evropské úrovni. A že pro vládní koalici jsou nepřijatelné ty pasáže, které hovoří o stereotypch a rodové rovnosti, smyslu odstraňování tzv. tradičních rolí mužů a žen v rodině. Kdo také zareagoval na Istanbulskou úmluvu, toto také bylo značně na vnitrostátní úrovni medializováno, bylo, že 13. února 2018 se střetli nejvyšší představitelé křesťanských církví na Slovensku, dohodli se na společném prohlášení k manželství, rodině, ale také k Istanbulske úmluvě. Co uvedli v tomto prohlášení? Násilí není vhodnou cestou na řešení problémů. Je dobré, že tyto pravdy společnosti si stále víc uvědomujeme, přizpůsobuje se tomu i legislativa, což je možné ocenit. Ale při dosahování ideálů je stejně tak důležité, jaké prostředky si při tom zvolíme. Účel nesvětí prostředky, ne každá cesta vede k vytyčenému cíli. I proto se znepokojením sledujeme iniciativy, které směřují k ratifikaci kontroverzní úmluvy Rady Evropy, Istanbulske úmluvy. Ta vidí kořen domácího násilí i v zaužívaných rolích mužů a žen, které nazývá stereotypními žádá skrze řešení tohoto problému ustoupit od specifické, biologicky dané lidské přirozenosti muže a ženy ve prospěch tzv. rodové rovnosti. Pojem rod přitom definuje jako soubor společností vytvořených rolí, vzorů chování, činností a atributů, které daná společnost považuje za přiměřené pro ženy a muže, vyžaduje, aby odsouzené stereotypní role, jako i zavádění nestereotypních rodových rolí posuzovala jasně definovaná skupina expertů, nadřazená i národnímu parlamentu. Úmluva, pokud se

bude aplikovat, zasáhne zásadním způsobem do legislativy, výchovy, vzdělávání ve všech signatářských státech, přičemž k žádnému ustanovení úmluvy nejsou přípustné žádné výhrady, vyjma několika nepodstatných výjimek. K těm výhradám už jste slyšeli, že ony nejsou automatické, že je musí odsouhlasovat GREVIO, čili k tomuto směřovali asi slovenští biskupové. Nemáme důvěru, že vyjádření expertů budou pravdivá a napomohou účinně předcházet domácímu násilí. Spíš se obáváme šíření genderové a protirodinné agendy. Téma násilí v rodině si žádá komplexní přístup. Může se týkat nejen žen, ale i dalších zranitelných osob. Každé násilí charakterizuje neúcta k lidské důstojnosti, která je jako dar od boha nedotknutelná. V křesťanské církvi Slovenské republiky se hlásí k rovnosti pohlaví, jsme za ochranu žen před jakýmkoli násilím, nemůžeme však souhlasit s ideologiemi, které rovnost prezentují jako stejnost a přicházejí až k popření rozdílů mezi muži a ženami. Přirozeným vztahem muže a ženy není konflikt, ale povolání k harmonii a vzájemnému doplňování se v božím děle manželství a rodiny. Pod vlivem těchto prohlášení stále tedy i ta vládní koalice, která nastoupila po volbách dalších, nebyla nakloněná ratifikaci Istanbulske úmluvy. Nyní kdo chrání účinně ta práva obětí? To je právě Evropský soud pro lidská práva, který vykládá ve prospěch ochrany obětí vícero ustanovení úmluvy. Víme, že smluvní stranou byla Česká a slovenská federativní republiky, už počínaje 18. březnem 1992, takže již od té doby jsou oběti účinně chráněné mezinárodním soudním orgánem, ne výborem GREVIO, který i tak nemá právo moc ve vztahu k právoplatným vnitrostátním rozhodnutím, nebo nedostatečným postupem, jak už jsem říkala, na rozdíl od tohoto mezinárodního soudního orgánu. Ať už jde o článek 2, který chrání právo na život, článek 3, který zakazuje mučení, ponižující zacházení, článek 8, který garantuje právo na respektování soukromého života, nebo článek 13, který vyžaduje účinný prostředek nápravy ve vztahu k právům, které jsou garantovány úmluvou, byly vyvozené významné pozitivní závazky, pokud jde o účinnou ochranu obětí domácího násilí, sexuálního zneužívání, jako i k jejich náležitému vyšetření. Pokud jde o úmyslné zbavení života nebo jiné úmyslné násilné konání, vyžaduje jednoznačně evropský soud trestně-právní reakci, pouze vyplacení finančního zadostiučinění, ať už by bylo jakkoli vysoké, nestačí. Evropský soud ve své judikatuře k článku 3 také osobitě chrání určitou kategorii trestných činů. Opakovaně zdůraznil, že v určitých situacích, ublížení na zdraví, znásilnění, domácí násilí, si efektivní odstrašení od útoků na fyzickou integritu osoby vyžaduje účinný trestně-právní mechanismus a zabezpečení adekvátní ochrany. Takže to, co tu bylo prezentováno, jako pozitivum Istanbulske úmluvy, už dávno vyplývá jako závazek z judikatury evropského soudu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Podobně je obsažen i pozitivní závazek v článku 8 úmluvy, který také při určitých atacích, např. sexuálním zneužívání, které podřadil pod článek 8, uvedl, že účinný postup proti závažným trestným činům, při kterých jde o základní hodnoty a prvky soukromého života, vyžaduje podle Evropského soudu pro lidská práva náležité ustanovení trestního práva. V případě proti Slovensku, který tu vidíte, zdůraznil, že

tento postoj není zásadně omezen na případy fyzického násilí, ale naopak v případech domácího násilí se může vztahovat i na psychické násilí. Proto odmítl argument vlády o nevyčerpání žaloby na ochranu osobnosti jako účinného prostředku nápravy, kterou se stěžovatelky mohly, které byly údajně vystavené domácímu násilí, domáhat zdržení se zásahů do jejich osobní integrity. Podobně reagoval v případě údajně znásilněné oběti v Bulharsku, kde také odkaz na žalobu na náhradu škody nepovažoval za dostatečnou. Tam šlo o mladou osobu, které byla evidentně poškozena panenská blána, hned po údajném znásilnění i navštívila lékaře, ale nebylo to účinně vyšetření, protože bulharské orgány kladly důraz na to, že tam nebyly znaky toho fyzického násilí. Takže evropský soud v tom rozsudku podrobně zdůvodnil, že jsou zkušenosti s tím, že častokrát se ženy nebrání, aby nezhoršily ještě ten útok toho násilníka na svoji tělesnou integritu, že proto je třeba se víc zabývat otázkou toho nesouhlasu. Takže zase na toto nepotřebujeme vůbec Istanbulskou úmluvu, ale už to vyplývá z rozsudku soudu proti Bulharsku a dalších, které následovaly a které opakovaně se k tomuto tématu vracely. Vidíme, že státy mají povinnost přijmout taková legislativní a jiná opatření, nejen legislativní, i jiná, která efektivně zabrání porušení nebo budou mít odstrašující efekt na pachatele. Osobitě zdůraznil povinnost států zabezpečit ochranu dítěte před zneužitím. K porušení už dochází tehdy, jak sociální pracovníci nebo státní orgány věděli nebo měli vědět o tom, že oběť byla ve vážném ohrožení, neudělali potřebné kroky, aby předešli porušení práv. V případě proti Spojenému království vytvořil standard pro porušení práv dítěte z důvodu selhání zabránit sexuálnímu zneužití, který se aplikuje i na sociálních pracovnících, s tím, že k porušení pozitivních povinností dochází už tehdy, kdy daný pracovník neuskutečnil dostupné, přiměřené opatření, které mohlo zmírnit nebo změnit spáchanou škodu. V případě proti Slovensku evropský soud rozšířil tuto zodpovědnost nejen na nečinnost individuálních sociálních pracovníků, ale i na procesy v rámci systému, které vedly k neúčinné ochraně. Vidíte, že všechno to, co tu bylo prezentováno jako pozitivum té úmluvy, už vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Vždy když nějaká osoba tvrdí, že došlo k takovýmto atakům, a to tvrzení je obhajitelné, ať už na život, zdraví, psychickou integritu, vzniká povinnost státu vést účinné oficiální vyšetřování. Toto by mělo vést k identifikaci, potrestání zodpovědných osob a nemožnosti omezit tu povinnost jen na případy zlého obcházení ze strany zaměstnanců státu, ale i ze strany jiných jednotlivců. Toto všechno je třeba si uvědomit. Už se blížíme ke konci konference, nebudu to tedy prodlužovat. Kdybyste měli zájem, vždy vám mohu tu judikaturu zpracovanou postoupit, kdybyste to chtěli konkrétně řešit. Důležité je, že zároveň kromě těchto pozitivních závazků i na účinné vyšetření je tu i pozitivní závazek odškodnění nemajetkové utrpěné újmy. Vidíte, že když jsem to analyzovala na Slovensku, k čemu jsem dospěla. Jen připomínám, že například ve Francii je to tak, že nemůže být oběť odkázána s nárokem na náhradu škody a nemajetkové újmy na občanskoprávní řízení, ale musí o tom rozhodnout v trestném řízení, takže to dávám na zvážení, protože když jsem tady

přednášela našim soudcům, nejprve jsem v roce 2006 iniciovala legislativní změnu, aby měl vůbec trestní soudce možnost o té nemajetkové újmě rozhodnout, potom jsem musela přednášet soudcům, proč je to dobré pro tu oběť, aby se k tomu odhodlaly. Začali to dělat mnozí, mnozí jsou ještě stále zdrženliví. Potom zase civilní soudci, kterým jsem také přednášela, přiznali, že opakovaně jim oběti trestných činů zkolabovaly na tom civilním projednávání, když se měly opakovaně vracet k tomu, co se stalo, a byly konfrontovány s pachateli. Jak zlepšit ochranu obětí? Už jsem tady takové příklady uváděla. Opravdu prozkoumejte tu legislativu, zda ještě není třeba ji vylepšit, zda tam nejsou nějaké nedostatky. Co je podstatné, jsou ale i ty vzdělávací aktivity, protože když budete mít dobrou legislativu, tak nakonec to selže na tom, že ani nerozumí ten vyšetřovatel, jak se ta oběť může chovat. Například vám řeknu takový příklad, že častokrát oběti sexuálního zneužívání, to jsme jim také vysvětlovali, kde je pachatelem například otec, že mají ambivalentní postoj k tomu pachateli, že na jedné straně je vychovával, byl zodpovědný za jejich ošacení, stravu a tak dále, na druhé straně se tedy toho dopouštěl. Mohou se tam směřovat pozitivní i negativní pocity k tomu pachateli. Já jsem byla svědkem i toho, jak bylo zastaveno trestní řízení jen z toho důvodu, že dítě, které tedy vypovědělo o tom sexuálním zneužívání ze strany otce, následně napsalo tomuto otci SMS: Táto, mám tě rád. Nakonec z toho vyšetřovatel vydedukoval, že tedy asi k ničemu nedošlo. Takže jen abyste věděli i takovéto věci z praxe. Já nikdy nevykládám nic imaginárního, ale opravdu jsem stovky hodin strávila ať už se sociálními pracovníky, nebo s prokurátory, nebo se soudci, množství obětí se na mě obracelo jako na zástupkyni vlády s tím, co všechno se děje v praxi, abych o tom věděla, protože zase měli tu jistotu u mě, že když na něco přijdu, potom se budu snažit iniciovat nějaké změny. Tímto bych už skončila. Je potřebné věnovat se i tomu interdisciplinárnímu vzdělávání soudců, prokurátorů, vyšetřovatelů, plus je třeba zjistit, jak to je s účinnou implementací směrnice o obětech, která se v mnohých těch pozitivních místech překrývá s Istanbulskou úmluvou. Připomínám, že ještě 21 států v roce 2020 kritizováno Evropskou komisí, že náležitě tu směrnici netransponovaly. Takže toto jsou taková moje doporučení. Děkuji mnohokrát za pozornost. Kdybyste měli jakékoli otázky ještě k tomu, tak se na mě můžete obrátit, i mimo konferenci.

Jitka Chalánková: Děkuji velmi pěkně paní doktorce, děkujeme pohled ze Slovenska. Nyní tady kratší úvod, nejprve měla přijet paní Aude Mirkovic, zakladatelka nevládní organizace Juristes pour l'enfance, ale musela se bohužel nakonec omluvit. Doporučila za sebe paní profesorku, akademičku Aline Cheynet de Beaupré, kterou tady mezi námi vítám. Paní Aline Cheynet de Beaupré je paní profesorka soukromého práva na univerzitě d'Orléans a akademická pracovnice centra pro kritický výzkum práva při Université Saint-Etienne. Akademicky se zabývá především právem rodinným, bioetickým a obecnou právní teorií. Působí v několika etických komisích (CHR

d'Orléans, Espace de réflexion éthique d'Oréliance). Opakovaně byla přizvána jako konzultant pro výbory francouzského národního shromáždění a senát. Je nositelkou čestného řádu akademických palem, Ordre des Palmes académiques. Prosím.

Aline Cheynet de Beaupré: Všechno v pořádku. Omlouvám se... Omlouvám se, nehovořím dost dobře anglicky, abych hovořila anglicky, takže budu hovořit francouzsky za pomoci tlumočení. Děkuji. Přijela jsem, abych hovořila o tom, jak ve Francii byla implementována Istanbulská úmluva. Mám k tomu prezentaci v Powerpointu, abyste mohli lépe sledovat. Mám ji v obou jazycích - francouzsky a česky. Francie ratifikovala Istanbulskou úmluvu už v roce 2014, takže už je to téměř 10 let. Francie se tedy týká tento boj proti násilí na ženách v té míře, jak o tom hovoří Istanbulská úmluva. Otázka, kterou já si tady budu klást, je, jak je možno pokročit v analýze Istanbulské úmluvy. V roce 2014 Francie tedy ratifikovala, ale v reálu nevidíme příliš velký pokrok, co se týká francouzských textů. Nevidíme tam, že by bylo hodně odkazů na Istanbulskou úmluvu. Ta úmluva je ve Francii Francouzi špatně známá, je také špatně známá mezi francouzskými právníky, což je znepokojivé. Naopak ale když se podíváme zpátky do historie, tak vidíme, že například fenomén Me Too, což není právní fenomén, měl dopad na to, jak jsme tvořili naše zákonná ustanovení. Můžeme dokonce říci, že když v roce 2019 chtěla bojovat znovu proti násilí páchanému na ženách, tak to bylo především proto, že o dva roky dříve došlo k fenoménu Me Too, což mi z právníckého hlediska nepřipadá vůbec uspokojivé. Takže já jsem tady chtěla velice rychle vám ukázat, které texty existují ve francouzském právu, existovaly ještě na konci 20. století, tedy před rokem 2011. Takže od roku 1975 až někdy do roku 84 se jedná především o zákony proti sexuálnímu násilí na ženách. Byl to postupný vývoj. Právo postupně integrovalo tyto jednotlivé texty. Takže já se chci zmínit zvláště o roku 99, kdy ve Francii došlo ke schválení tzv. občanského paktu solidarity, což je vlastně partnerství párů, což je vlastně úplně poprvé, kdy se právní systém otevírá vůči homosexuálním párům nebo heterosexuálním párům. Takže tady jsem se snažila ukázat jednotlivé etapy, jak probíhaly ve Francii, které se týkají násilí na ženách, konkrétně tedy už ne sexuální násilí, ale už se hovoří o násilí na ženách. To znamená, hovoříme zvláště o roku 2006, kdy se jednalo především o boj proti nuceným manželstvím, nuceným sňatkům. Pak se od roku 2010 hovoří o násilí páchaném na ženách, násilí v rámci páru. Tady vlastně už se poprvé naznačuje to, co přijde v Istanbulské úmluvě, domácí násilí, a to je v roce 2010. Říkala jsem, že my jsme úmluvu ratifikovali v roce 2011. Taky rok 2013, došlo ke schválení ve Francii. Říkáme tomu manželství pro všechny. To znamená, otevření možnosti manželství párů stejného pohlaví. To znamená, od roku 2013 mohou vstupovat do manželství jak lidé stejného pohlaví, tak i lidé různého pohlaví. V roce 2014 také byl schválen zákon, který hovoří o skutečné rovnosti žen a mužů. Takto se přímo ten zákon jmenuje. Skutečná rovnost mužů a žen. O tom se

ještě zmíním. Rovněž tady hovořím o Me Too, protože to mi připadá jako důležitá fáze, ale připomínám, že toto se netýká práva, je to prostě mezinárodní fenomén. Po Me Too došlo k celé řadě schválení nejrůznějších zákonů, v roce 19, 20, 23, které se snaží o boj proti násilí na ženách, násilí mezi manželi a podobně. Ale v realitě v obsahu těchto textů není, kdybychom to srovnali s tím, co už předtím Francie schválila, před rokem 2014, tak ten dopad roku 2014 není nijak významný. Když se podíváme na názvy zákonů o násilí, tak dochází k tomu, čemu já říkám mísení nebo matení pojmů či konceptů. To je něco, co se týká podle mě také i Istanbulské úmluvy. Takže hovoříme o ženě ve Francii. Žena není pouze biologický koncept. Od roku 2016 mohou osoby měnit pohlaví, buď chirurgickým zásahem, nebo hormonální léčbou, nebo prostě tím, že se prohlásí za ženu. To platí samozřejmě i pro muže. Už není třeba chirurgického zásahu nebo hormonální léčby, stačí pouhé prohlášení: Přeji si, rozhodl jsem, rozhodla jsem, považuji se za... Takže tady došlo vlastně díky tomu k této změně. To má samozřejmě dopad na násilí, páchané na ženách, protože biologická žena není jediná, které se to týká. Je také samozřejmě zohlednit páry, páry mužů, páry žen, páry heterosexuální... V rámci tohoto páru každý může provést změnu. Čili to jsou poměrně závažné změny týkající se násilí páchaného na ženách, což je název, který používá Istanbulská úmluva. V Istanbulské úmluvě se příliš nehovoří o dětech, je tam zmínka o rodičovské autoritě, kde se hovoří o mužích a o ženách. Toto má dopad na další otázku, to tady bylo také už zmíněno, sexuální násilí, domácí násilí, mimo rodinu, v rámci, v rodině. Vidíme, že tady máme spoustu typů násilí, ke kterým můžeme přistupovat různě. A potom je tady také otázka z právního hlediska diskriminace. Diskriminace, to znamená, chci-li zohlednit muže, muži nejsou chráněni před násilím, kterým také mohou trpět. Jestliže máme heterosexuální pár, kde žena bije muže, muž nemá žádnou specifickou ochranu, je prostě chráněn jako každý jiný francouzský občan, který by byl obětí takového násilí. Ale jsou také páry žen, když žena bije ženu, žena bude chráněna. Ale máme pár mužů, muž bije muže, muž nebude mít specifickou ochranu. Takže toto všechno, všechny tyto úvahy mě vedou k tomu, že konstatuji diskriminaci. Tato rovnost mezi muži a ženami se tedy mísí nebo přichází o svou sílu na základě pojmu genderu. Dále jsem hledala na oficiální internetové stránce, v oficiálním věstníku, a snažila jsem se tam vyhledat slovo Istanbulská úmluva, respektive výraz Istanbulská úmluva, která byla ratifikována a existuje od roku 2011. Naš kasační soud, ústavní soud by mohly odkazovat na Istanbulskou úmluvu. Našla jsem pouze jeden text rozhodnutí z roku 2022, jednalo se o ženu, která zabila svého partnera. Hovořila o legitimní obraně. Takže já se budu snažit také časově dodržet těch 15 minut... Dále jsem hledala také v trestním zákoníku v článku 132/80, tam se hovoří o přitěžujících okolnostech vraždy, to znamená, je to něco z roku 2010. Objevuje se tady koncept přitěžující okolnosti vraždy manžela. To znamená, ještě z doby před Istanbulskou úmluvou. Tento text tedy existoval předtím a byl modifikován v roce 2018, tak, aby zahrnoval i bývalé manžele. Další texty byly také změněny. Ale toto mi připadá jako zajímavé, ukázat,

že Istanbulská úmluva neměla tak velký dopad. Naopak musíme říci, že nedávno naše vláda schválila nejružnější plány, máme nejružnější pracovní skupiny, například z 25. listopadu 19 nebo 21, které se snažily o lepší analýzu otázky násilí páchaného na ženách nebo domácího násilí. Vypracovali poměrně hodně textů, ale ty texty jsou velice specializované. Rovněž bych chtěla zmínit Zprávu Francie pro Výbor smluvních stran z roku 2023. Tato zpráva musela být vypracována Francií. Ta zpráva nakonec byla vypracována spíš, řekla bych, narychlo, alespoň v některých pasážích. V této zprávě se hovoří o intersekcionalitě, v tom formuláři jsou otázky, Francie jako každá země, která ratifikovala, musí odpovídat. Francie odpověděla na intersekcionalitu, ale ne příliš přesvědčivě. Intersekcionalita znamená, že musíme zvážit nejen situaci ženy, ale představme si třeba, já jsem postižená žena, jsem zároveň příslušnice etnické nebo náboženské menšiny, to znamená, to je ta intersekcionalita. Tato intersekcionalita, Francouzi, kteří vyplňovali ten formulář, tady vlastně nevěděli asi, co říci, to je můj osobní názor. Ale velice to tam rozvíjejí, velice složitě se vyjadřují k handicapu, k postižení. Ale ne handicap ženy, která by byla obětí násilí, v rámci logiky boje proti násilí. To znamená, tato zpráva je kritizovatelná, samozřejmě ty boxy jsou dobře vyplněné. Ale je tam zmatení mezi rovností mužů a žen a bojem proti násilí na ženách. To je tedy v tomto dokumentu, v této zprávě. Rovněž existují nové ambice, nové plány, hovoří se třeba o kybernetickém obtěžování nebo hovoří se o tzv. pouličním obtěžování v těchto plánech. Takže myslím si, že vláda se chce věnovat některým konkrétním věcem, ale u jiných věcí ještě hledá odpovědi. Takže jsou tady určité nejistoty nebo určité nejasnosti, proto jsem se šla podívat do statistik, abych mohla ukázat čísla. Je poměrně složité najít statistické údaje k otázce násilí páchaného na ženách ve Francii. Minimálně je statistik, které by existovaly od roku 2014, kde bychom mohli vysledovat vývoj. Tyto statistiky, vždycky jsem sem šla podívat na oficiální stránky, například oficiální stránky francouzské vlády. Tady vidíme tabulku, která je poměrně zajímavá. Ale vlastně nám nic moc neříká, protože se tady hovoří o zabítí mimo rodinu. Hovoří se tady také o vraždě nebo zabítí manželem, manželkou. Je to tady rozlišováno, zda je oběť starší 15 let nebo ne. Takže ta tabulka je v pořádku. Ale já jsem se snažila najít přesnější informace, nic dalšího jsem nenašla. V této tabulce jsem se šla podívat na jednotlivé internetové stránky. Vlastně jsem nikde nenašla tabulku, kde by byla nějaká rekapitulace. Takže jsem se to snažila sestavit. Ale ta čísla jsou, která jsem našla, která jsem dala dohromady, jsou hrozná. Každé tři dny je zabita ve Francii žena, svým partnerem, nebo bývalým partnerem. Ta čísla jsou uváděna bez jakýchkoli vysvětlení, není tam žádná analýza, možná, že ty analýzy někde existují. Ale já jsem je nenašla. Takže například v roce 2017 Me Too, v roce 2020 covid. Nemám vysvětlení pro to vysoké číslo v roce 19 a potom pokles v době covidu. Já bych očekávala spíš opačný vývoj. Takže jsou to čísla, která se dají najít, ale není to jednoduché vyhledávání, ale ta realita nám ukazuje, že se situace nemění. My jsme ratifikovali v roce 2014 a v 2021 vidíte ta čísla. Další čísla, která jsou, jsem našla, sexuální

násilí páchané na ženách. Tady jsem také nenašla, opakuji, že jsem ta čísla musela vyhledávat na nejrůznějších oficiálních stránkách. Nenašla jsem například... Například že v roce 2017 počet hlášených obětí sexuálního násilí se zdvojnásobil. Jaký byl ten počet předtím, nevím. Potom v roce 2020 podobné číslo jako v roce 2019. V roce 2021 - 72 sexuálních deliktů. Takže vidíme, že tady je znepokojující nárůst těchto čísel. Co se týká nárůstu násilí v rámci rodiny, ministerstvo vnitra v květnu 2023 ohlásilo pokles násilností. To jsme byli velice rádi, že došlo k poklesu kriminality. To nám oznámilo ministerstvo vnitra. Ale francouzské ministerstvo vnitra zároveň upřesnilo, že to se netýká násilí v rámci rodiny. To naopak vzrostlo o 11,82 procent. Takže násilí v rámci rodiny se týká nejen násilí na ženách, mohou to být také násilí na dětech a další typy násilí. Takže v každém případě ale ta čísla jsou znepokojivá. Když se podíváme na děti, tak dochází k páchání násilí na dětech. Například incest, špatné zacházení, neposílání do školy, únosy dětí a podobně. Můžeme si to vysvětlit různě. Ale jisté je, že nevidíme, že by stát dával prioritu ochraně dětí před násilím. To je odsuzováno na nejrůznějších tribunách, například tady mám jednu takovou zprávu. Pětiletá holčička byla zabita v květnu 2023. To byla zpráva, která vzbudila opravdu velké pozdvižení. Jedná se o případ otce, který podal na matku stížnost pro nezastupování dítěte. Matka podala na otce stížnost pro násilí. Dostala ochranu, dosáhla toho, že otec byl vystěhován. Ale nebyly zakázány návštěvy dítěte, a to je tedy ta situace, která vedla k tomu výsledku. Já tím samozřejmě nechci říct, že Francie pro děti nedělá nic, to vůbec ne. Francie naštěstí se snaží chránit děti. Ale náš právní systém bohužel zdaleka není dokonalý. Nyní, co se týká Istanbulske úmluvy, tak jsem se snažila najít některá vysvětlení. Podle mě vysvětlení je právě v tom odkazu na gender. Gender vede k velice složitým otázkám. Jedná se tedy nejen o násilí páchané na ženách. Pouze v tom biologickém smyslu. Sexuální násilí páchané na ženách. My hovoříme o násilí páchaném na ženách, nikoli sexuální násilí. Já vím, že žena je nejen biologická žena, ale může to být také osoba, která se cítí ženou, tak tím vlastně rozšiřuji tu problematiku, když hovořím o domácím násilí, tak také se vlastně nacházím v rodinném rámci. To znamená, že otázka genderu a tematika, o které hovoří Istanbulska úmluva, je velice široká, možná příliš široká. Nacházíme se v situaci, která je poměrně problematičtější. Tady se objevují nejrůznější diskriminace, neexistuje specifická ochrana pro muže, dochází k neutralizaci ženy, protože už tady neuplatňujeme biologické kritérium. Žena může být různými osobami, článek 3c úmluvy, tady byl několikrát zmíněn. Čili pod tímto pojmem se rozumí něco velmi důležitého. Ještě bych tady připomněla usnesení Evropského parlamentu z roku 2011, kde se hovoří, že rovnost pohlaví je základní hodnotou. Je to důležitý bod. V tomto usnesení... Já jsem například do počítače zadala slovo otec, otec se nikde nezmiňuje, ani jednou. Takže to je trochu znepokojující indikace. Můžeme tedy konstatovat, že tady jsou určité inkoherece, nesrovnalosti, protože gender má nahradit slovo pohlaví. Ale pak tady máme diskriminace mužů, otec je nepřítomen v textech, takže chráníme vlastně jen ženu. Ve Francii navíc měníme

slovo muž a žena, nahrazujeme to všechno slovem osoba. Takže to potom vede k nejrůznějším situacím, například máme umělé oplodnění, proto Francie měnila právní texty a zabývá se otázkou darování. Ve Francii od roku 2022 došlo ke změnám textů týkajících se lékařsky asistované reprodukce. Nyní hovoříme o osobě, která daruje vajíčka. Čili muž může darovat svá vajíčka. To je tedy důsledek současné situace. Takže říkáme osoba. Je to neutrální definice. Jaké jsou přínosy Istanbulské úmluvy? Statistiky, ty jsme viděli, bohužel neukazují žádnou změnu. Ženy se staly neviditelnými. Objevuje se nové nebezpečí pro ženy, protože když už nemohou oddělit muže a ženy, tak roste počet míst, nebo institucí, kde se budou vzájemně mísit muži a ženy, ženy tedy nebudou moci těžit z ochrany. Pak je hodně pravidel, možná až příliš pravidel. Čím víc zákonů, tím je horší republika, se říká v latině. Takže přínos Istanbulské úmluvy není vůbec zřejmý. Já bych tady citovala to, co už také bylo zmíněno. Bulharský ústavní soud, který to říkal naprosto jasně: Pokud společnost ztratí schopnost odlišovat ženy od mužů, stane se boj proti násilí na ženách nevymahatelnou povinností. Francie toho je bohužel příkladem. Děkuji vám.

Jitka Chalánková: Děkuji velmi, předávám slovo panu místopředsedovi a pořadateli.

Jiří Oberfalzer: Já připomenu, co jsem říkal v úvodu, že jsme žádání, abychom co nejdříve uvolnili tento prostor k přípravě zítřejšího plenárního zasedání Senátu. Myslím, že jsme se v zásadě nevychýlili od původního harmonogramu. Ale když se nebudete zlobit, už nebudu otevírat diskusi, protože ta by nebyla kratší než půl hodiny, to už bychom tím pádem nezvládli. Vystoupení paní kolegyně z Francie mě vedlo k tomu, že by se tedy měla Istanbulská úmluva aspoň podle příkladu francouzské legislativy přejmenovat na potírání násilí osoby vůči osobě. Pak bychom možná i tuto specifikaci, kdo je podmět a předmět toho počínání, vlastně mohli úplně vypustit, neboť potírání násilí by stačilo. Já jsem si tady připravil nějaké závěrečné hodnocení nebo stanovisko. Ale to není věc, o které bychom mohli hlasovat. Jsme tady rozmanité společenství. S paní kolegyní se domluvím, že kde by nesouhlasila, tak se hlasitě ozve. Troufnu si mluvit tak trochu za nás za oba. Především chci poděkovat všem řečníkům a svému týmu, který tuto akci připravil. Doufám, že se se mnou shodnete, že to bylo mimořádně zajímavé, jak skladbou těch vystupujících, tak jejich jednotlivými příspěvky. Málokdy se mi podaří na čtyřhodinové akci se nenudit, dneska to fakt nešlo. K té Istanbulské úmluvě, tady si dovoluji mluvit za nás, dva senátory, mé obavy z ní přetrvávají, spíše se prohloubily. To podstatné si myslím, zaznělo zde mnohokrát, není v samotné části o potírání násilí na ženách či v domácím násilí, ale je to v takových těch skrytých částech, jako je potírání škodlivých stereotypů a výchova k nějaké genderové neutralitě. To jsou, myslím, věci, a tady to zaznělo u kolegy

Jínka, v podstatě se v nich skrývá jakási nová sociální revoluce. Přiznám se vám, s ohledem na můj věk už bych další ve svém životě zažít nechtěl. Trvá naše vážná obava z těchto úmyslu, zejména se potvrzuje počínání a závěry GREVIO, které opravdu naznačují, že tento nevolený nadnárodní, nadpolitický orgán bude používat sílu zasahovat do právních systémů jednotlivých členských zemí, a tudíž se postaví nad ústavu i nad to, co jsem se v úvodu zmínil, nad tu sílu pramenící z lidu. Ale tu máme v ústavě zakotvenou. Myslím si, že tato ustanovení, která zde jenom naznačují takovým hromadným pojmem potírání škodlivých stereotypů, mohou vést nebo povedou ke stírání rozdílů mezi muži a ženami, tady jsme vlastně už slyšeli od naší účastnice konkrétní příklad, že už se k tomu některé státy přímo uchylují. Stírání pojmu otec, matka ze státní prorodinné politiky. Na to tedy já, ani paní kolegyně připraveni nejsme. Také by mohlo vést k zavádění předčasné a ideologické sexualizace dětí ve školách prostřednictvím povinné výchovy. Výchova ke genderu, nevím, od jakého věku konkrétně si to úmluva představuje. Ale já bych byl v tom zdrženlivý. Rozhodně bych to nechal na těch dětech samotných, aby tak činily vlastní iniciativou ve věku, který je přiměřený těmto otázkám. Tato úmluva také může vést k vytváření takového systému sociálně-právní ochrany dětí, který nepreferuje konkrétní práci s rodinou a nerespektuje subsidiární roli státu k záležitostem rodiny. Ve svém důsledku také může vést ke znevažování mateřské role. Nechám stranou mlčenlivost, to nám zde bylo vyvráceno, a jsem rád, ale vytváří se zde podmínky k ideologizaci školství a k cenzuře v médiích. Myslím si, že Istanbulskou úmluvu náš právní řád nepotřebuje, že by naopak mohla významně ublížit. Tím bych si dovolil uzavřít. Ještě jednou mockrát děkuji za vaši pozornost, za účast, připomínám, že bude pořízen přepis, stenozáznam tohoto našeho jednání, do dvou, do tří týdnů. Oznámíme samozřejmě, kdo si o to zažádá v našem sekretariátu, tak mu bude zaslán, jakmile bude vyhotoven. Na shledanou. Držme se!

Jitka Chalánková: Tak také ode mě, děkuji vám všem a na shledanou.